

КОНКУРЕНЦИЈА

I. АНТИТРУСТ	2
A. Обем на примена	2
B. Ограничувачки договори	3
C. Злоупотреба на доминантна позиција	5
D. Спојувања.....	6
E. Општа постапка.....	8
II. ДРЖАВНА ПОМОШ	14
III. ЈАВНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, ПРЕТПРИЈАТИЈА СО ПОСЕБНИ ИЛИ ЕКСКЛУЗИВНИ ПРАВА И ДРЖАВНИ МОНОПОЛИ	24
A. Општи аспекти.....	24

I. АНТИТРУСТ

A. Обем на примена

1. Дали територијалното подрачје на примена на законот за конкуренција се заснова врз ефектите или врз имплементацијата на определени активности во вашата земја?

Заштитата на конкуренцијата во Република Македонија за прв пат е регулирана со Законот против ограничувањата на конкуренцијата од 14.12.1999 година ("Службен весник на РМ" бр.80/99), со примена од 01.04.2000 година. Заради усогласување на националниот закон со законодавството на ЕУ од областа на конкуренцијата, на 11.01.2005 година донесен е Закон за заштита на конкуренцијата ("Службен весник на РМ" бр.4/05). Законот за заштита на конкуренцијата (во понатамошниот текст: ЗЗК) влезе во сила на 25.01.2005 година. Надлежен орган за спроведување на ЗЗК е Комисијата за заштита на конкуренцијата (во понатамошниот текст: КЗК).

Примената на ЗЗК не е ограничена само на дејствија кои се преземаат на територијата на Република Македонија туку и надвор од неа, ако истите имаат определен ефект на нејзина територија. Со член 3 став 1 од ЗЗК се регулира дека ЗЗК се применува на сите облици на спречување, ограничување или нарушување на конкуренцијата што произведуваат дејство на територијата на Република Македонија, дури и кога тие произлегуваат од акти и дејствија сторени или преземени надвор од територијата на Република Македонија.

Закон за заштита на конкуренцијата и кореспондентна табела – Види 06_Прилог_01.

2. Што се однесува до подрачјето на примена, дали законот ги опфаќа: а) сите сектори на економијата; б) јавните и приватните претпријатија?

а) сите сектори на економијата

ЗЗК како општ пропис за заштита на конкуренцијата, ги опфаќа сите сектори на економијата и не се предвидени исклучоци во неговата примена. Според член 3 став 1, ЗЗК се применува на сите облици на спречување, ограничување или нарушување на конкуренцијата, а според став 2 од истиот член, ЗЗК се применува на претпријатијата, здруженијата на претпријатија, поврзани претпријатија и државна управа. Во член 5 е определен поимот на претпријатие на начин што под овој поим се подразбира секој вид на деловен потфат, без оглед на тоа како е организиран и од кого е воден (трговско друштво, трговец поединец, јавно претпријатие, задруга, здружение на претпријатија и друго), слободни професии (адвокати, лекари, архитекти, сметководители, нотари и друго), како и секое друго правно или физичко лице или државна управа што се ангажира во водењето на некоја економска активност, без оглед на тоа дали се сметаат за трговци или не.

б) јавните и приватните претпријатија

ЗЗК се применува и на јавните и на приватните претпријатија, со ограничување во согласност со член 86 (2) од Договорот за ЕЗ. Според член 3 став 2 ЗЗК се применува и на правните лица чии основачи или сопственици се државата, односно единиците на локалната самоуправа.

3. Дали законот ги опфаќа стоките и услугите?

ЗЗК ги опфаќа стоките и услугите. Согласно член 5 поимот "економска активност" се дефинира како промет на стоки и/или услуги на пазарот со цел остварување на добивка.

4. Дали со законот се опфатени принципите од членот 86(2) од Договорот за Европската заедница?

ЗЗК во целост го превзема принципот содржан во член 86 (2) од Договорот за ЕЗ. Овој принцип е содржан во одредбата од член 3 став 2 од ЗЗК. Согласно овој член ЗЗК се применува на сите правни и физички лица на кои што со закон и други прописи им е доверено извршување на услуги од општ економски интерес или имаат посебни и ексклузивни права или концесии, освен во случаите во кои што примената на одредбите од ЗЗК би го спречило извршувањето на надлежностите утврдени со закон или за коишто тие субјекти се основани.

В. Ограничувачки договори

1. Дали законот ги опфаќа договорите, одлуките на здруженија на претпријатија и договорената практика?

Во ЗЗК со членовите 7, 8 и 9 се регулирани сите прашања кои се однесуваат на договорите на претпријатијата, одлуките на здруженијата на претпријатијата и договорената практика.

2. Дали законот содржи општа забрана за ограничувачките договори?

ЗЗК во член 7 став 1 содржи општа забрана на ограничувачките договори во согласност со основното начело на правото на конкуренција на ЕЗ во однос на договорите, содржано во член 81 од Договорот за ЕЗ. Со оваа одредба е регулирано дека се забранети сите договори склучени меѓу претпријатија, одлуките на здруженијата на претпријатија и договорената практика чија цел или последица е спречување, ограничување или нарушување на конкуренцијата, а особено оние кои:

- директно или индиректно ги фиксираат куповните или продажните цени или некои други услови за тргување;
- го ограничуваат или го контролираат производството, пазарот, техничкиот развој или инвестициите;
- го делат пазарот или изворите на снабдување;
- применуваат различни услови за исти или слични правни работи со други трговски партнери, со што ги ставаат во понеповолна конкурентска позиција или
- го условуваат склучувањето на договорите со прифаќање од другите договорни страни дополнителни обврски, што по својата природа или согласно со трговските обичаи не се во врска со предметот на договорот.

3. Дали законот пропишува ништовност на ограничувачките договори, односно дали тие се неспроведливи пред судовите?

ЗЗК во член 7 став 2 содржи одредба за ништовност на забранети договори и одлуки или поединечни одредби од истите. Договорите и одлуките или поединечните одредби од истите со кои се спречува, ограничува или нарушува конкуренцијата, во смисла на став 1 од член 7, а кои не може да бидат изземени, согласно член 8 се ништовни.

Поаѓајќи од ова дека цитираната одредба од член 7 став 2 регулира ништовност на ограничувачки договори, Комисијата за заштита на конкуренцијата (во понатамошниот текст: КЗК) има овластување да ги поништи таквите договори и истите се неспроведливи пред судовите. Ова не го исклучува правото на странката која со примена на ништовен договор

претрпела одредена штета, своето право на надомест на штета да го остварува во судска постапка.

4. Дали законот опфаќа хоризонтални и вертикални ограничувања?

ЗЗК со неколку одредби ги регулира хоризонталните и вертикалните ограничувања што договорите не смеат да ги содржат, односно оние што може да ги содржат, со исполнување на одредени услови. Овие ограничувања се регулирани во член 7 став 1 и 3 од ЗЗК, а во согласност со член 81 (1) и (3) од договорот за ЕЗ.

5. Дали законот предвидува исклучок од забраната за ограничувачките договори, или како се регулирани тие исклучоци?

ЗЗК содржи одредби за групни изземања на забранетите договори, како и можност за утврдување на поединечно изземање на договорите од општата забрана.

Одредбата од член 8 ги регулира групните изземања на:

- вертикалните договори за исклучиво право на дистрибуција, селективно право на дистрибуција, исклучиво право на купување и франшизинг;
- хоризонтални договори за истражување и развој или за специјализација;
- договори за трансфер на технологија, за лиценца или за know-how;
- договори за дистрибуција и сервисирање на моторни возила и
- договори за осигурување.

Според одредбата на член 8 став 2 и 3, Владата на РМ на предлог на КЗК, со подзаконски акти ги пропишува поблиските услови за групните изземања на договорите, при што ги определува :

- условите што договорот мора да ги содржи;
- ограничувањата или условите што договорите не смеат да ги содржат и
- другите услови кои мора да се исполнат.

Согласно член 52 од ЗЗК е регулирано дека подзаконските акти ќе се донесат во рок од 6 месеци од денот на влегување во сила на ЗЗК.

Поединечните изземања се регулираат со член 11 од ЗЗК, кој предвидува постапка за утврдување на поединечно изземање на договор, кој придонесува за унапредување на производството или дистрибуција на добрата или услугите или промовирање на техничкиот или економскиот развој, под услов од тоа да имаат сразмерна корист и потрошувачите. Одлуката за поединечно изземање се донесува на барање на учесниците во договорот за период не подолг од три години, со можност за понатамошно продолжување најмногу за уште три години. Со одредбата од член 11 од ЗЗК, понатаму се пропишани мерките и условите потребни за изземање на договорот, како и роковите за нивно исполнување.

Поаѓајќи од принципите содржани во Регулативата на Советот бр.01/03 во кој е напуштен системот за известување содржан во Регулативата на Советот бр.17/62, со одредбата од член 56, ЗЗК пропишува ограничена примена на известувањата за поединечни изземања до 31.12.2009 година. Овој рок е оставен за информирање и прилагодување на учесниците на пазарот со одредбите на ЗЗК.

6. Дали законот предвидува можност за воспоставување на групни изземања (засновани врз принципите на ЕУ)?

Како што е наведено во одговорот на предходното прашање, групните изземања ќе бидат регулирани со подзаконски акти кои ќе бидат обврзувачки инструменти засновани врз принципите на ЕУ.

7. Дали условите за изземање од забраната за ограничувачки договори (поединечни и групни) се во согласност со членот 81(3) од Договорот за ЕЗ?

Условите за поединечно и групно изземање на договорите кои мора да бидат исполнети, содржани се во член 7 став 3 од ЗЗК и целосно се усогласени со одредбата од член 81(3) од Договорот за ЕЗ.

8. Дали законот го содржи правилото de minimis?

ЗЗК го содржи правилото "де минимис" во член 9. Во оваа одредба се регулирани прашањата кои се однесуваат на договори од мала вредност, односно оние договори во кои заедничкиот пазарен удел на учесниците во договорот и претпријатијата под нивна контрола на пазарот не го надминува прагот од 10%, доколку договорот е склучен помеѓу претпријатија кои работат на исто ниво на производство или трговија или праг од 15%, доколку договорот е склучен помеѓу претпријатија кои работат на различно ниво на производство или трговија. Во случај кога е тешко да се утврди за каков договор се работи се применува прагот од 10%. Изземањето од општата забрана утврдена во член 7 од ЗЗК се применува и доколку пазарното учество на претпријатијата во последните две деловни години не е зголемено за повеќе од 2%. На предлог на КЗК, Владата на Република Македонија со подзаконски акт ги утврдува условите во договорите од мало значење што мора да бидат исполнети, како и ограничувањата и одредбите што не смеат да бидат содржани во договорот.

С. Злоупотреба на доминантна позиција

1. Дали законот содржи општа забрана за злоупотреба на доминантна позиција?

Општата забрана за злоупотреба на доминантна позиција е регулирана во член 14 од ЗЗК. Одредбата од овој член е во целост усогласена со одредбата од член 82 од Договорот за ЕЗ. Според оваа одредба забранета е секоја злоупотреба на доминантна позиција од едно или повеќе претпријатија со кое се спречува, ограничува или нарушува конкуренцијата на релевантниот пазар или негов суштински дел, а особено во случај на:

1. директно или индиректно наметнување на нефер куповни или продажни цени или други нефер услови на тргување;
2. ограничување на производството, пазарите или техничкиот развој на штета на потрошувачите;
3. примена на различни услови за исти или слични правни работи со други трговски партнери, со што се ставаат во понеповолна конкурентска позиција;
4. условување на склучување договори со прифаќање од другите договорни страни дополнителни обврски, што по својата природа или согласно со трговските обичаи не се во врска со предметот на договорот;
5. одбивање да се тргува или поттикнување и барање од други претпријатија или здруженија на претпријатија да не купуваат или продаваат производи или услуги на некое определено претпријатие, со намера на нечесен начин да му нанесат штета на тоа претпријатие или
6. одбивање да му се овозможи пристап во сопствена мрежа или други инфраструктурни објекти на друго претпријатие за соодветен надомест под услов без ваквото истовремено користење, другото претпријатие, заради правни или фактички причини да биде оневозможено да дејствува како конкурент на доминантното претпријатие.

2. Дали законот содржи изземање или оправдување за злоупотреба?

Изземање од забраната за злоупотреба на доминантната позиција е регулирано само во еден случај, согласно одредбата од член 14 став 3 од ЗЗК, кога се одбива пристап во сопствена мрежа или други инфраструктурни објекти, доколку претпријатието со доминантна позиција докаже дека заради оперативни или други причини, истовременото користење на неговата мрежа или на неговите инфраструктурни објекти не е возможно или не може да се дозволи од оправдани причини.

D. Спојувања

1. Дали дефиницијата за спојување опфаќа и воспоставување контрола (вклучително de jure и de facto контрола) и заеднички вложувања?

Според одредбата од член 18 од ЗЗК, концентрација се смета дека настанува кога промената во контролата на долгорочни основи е резултат од:

1. спојување на две или повеќе претходно независни претпријатија или делови од претпријатија или
2. стекнување од едно или повеќе лица кои веќе контролираат најмалку едно претпријатие или од едно или повеќе претпријатија преку купување на хартии од вредност или имот, со договор или на друг начин пропишан со закон, на директна или индиректна контрола на целото или делови од едно или повеќе претпријатија.

Контролата се состои од права, договори или други средства кои одделно или во комбинација, имајќи ја во предвид фактичката или правна состојба, даваат можност за вршење решавачко влијание врз претпријатието, особено преку:

1. сопственост или право на користење на целиот или дел од имотот на претпријатието или
2. права или договори кои даваат можност за одлучувачко влијание врз составот, гласањето или донесувањето на одлуки од органите на претпријатието.

Создавањето заедничко вложување кое на долгорочна основа ќе ги врши функциите на автономна економска целина се смета за концентрација, согласно одредбата од член 18 став 4 од ЗЗК.

Законот регулира и што не се смета за концентрација на претпријатија.

2. Дали законот предвидува претходно известување за спојување?

Во член 16 од ЗЗК е регулирано дека учесниците во концентрацијата се должни да ја известат КЗК пред концентрацијата да се изврши и по склучувањето на договорот за концентрација, односно објавување на јавната понуда за откуп или стекнување на мнозинско учество во основната главнина на претпријатието.

3. Кои се критериумите за известување? (пр. приход)

Согласно член 16 од ЗЗК критериумите за обврската за известување за концентрацијата се:

1. вкупниот приход на сите претпријатија учесници, остварен со продажба на стоки и/или услуги на светскиот пазар да изнесува најмалку 5 милиони евра во денарска

противвредност остварен во текот на деловната година што и претходи на концентрацијата и еден од учесниците во концентрацијата да остварува продажби на домашниот пазар и

2. вкупниот приход на секој од најмалку два учесника, остварен со продажба на стоки и/или услуги во Република Македонија, изнесува најмалку 2,5 милиони евра во денарска противвредност остварен во текот на деловната година што и претходи на концентрацијата или ако нивното вкупно учество на пазарот изнесува повеќе од 40%.

4. Дали известувањето има суспензивен ефект?

Согласно одредбата од член 21 од 33К, концентрацијата нема да се спроведува пред известувањето за истата или пред да биде донесено решение дека концентрацијата е во согласност со одредбите од 33К.

Оваа одредба не ја запира јавната понуда за откуп на хартии од вредност или на серија трансакции на хартии од вредност, вклучувајќи ги и оние кои се конвертибилни во други хартии од вредност, наменети за тргување на пазарот согласно со закон, под услов:

1. да е поднесено известување до КЗК, согласно одредбата од член 15 од Законот за преземање на акционерски друштва ("Службен весник на РМ" бр.4/02 и 37/02) и
2. стекнувачот на хартии од вредност да не ги врши гласачките права по основ на тие хартии од вредност или да ги врши само во обем потребен за одржување на полната вредност на неговото вложување и врз основа на изземање од страна на КЗК.

5. Кои се критериумите за забрана (пр. воспоставување или зајакнување на доминантна позиција)? Дали постои изземање заради јавен интерес, а со цел заштита на посебен национален интерес?

Критериумите за забрана на концентрацијата се содржани во член 17 од 33К. Според оваа одредба концентрацијата со која значително се спречува, ограничува или нарушува ефективната конкуренција на пазарот или негов суштински дел, особено како резултат на создавање или зајакнување на доминантната позиција на учесниците во концентрацијата е забранета.

33К не предвидува одредба за исклучок поради јавен интерес, а со цел заштита на посебен национален интерес.

6. Дали постојат одредби за дезинтегрирање или правни лекови?

Согласно член 22 став 4 од 33К, кога КЗК ќе утврди дека концентрацијата:

- 1) е веќе спроведена, а не е во согласност со одредбите од 33К или
- 2) е спроведена спротивно на услов пропишан согласно 33К може да:
  - побара од учесниците да ја поништат истата, особено преку поништување на спојувањето или располагањето со сите акции или стекнат имот, за да се врати поранешната состојба која постоела пред извршената концентрација. Во услови кога не е можно враќање во поранешна состојба која постоела пред да се изврши концентрацијата, по пат на поништување на истата, Комисијата може да ги преземе сите други мерки соодветни за постигнување за враќање во поранешна состојба или
  - наложи било која друга соодветна мерка за да се обезбеди дека учесниците ќе ја поништат концентрацијата или ќе преземат други мерки за враќање во поранешна состојба наложени во решението на КЗК.

КЗК може да наложи привремени мерки за враќање во поранешна состојба или одржување на услови на ефективна конкуренција кога концентрацијата е извршена пред известувањето за истата или пред да биде донесено решение дека концентрацијата е во согласност со

одредбите од ЗЗК или е извршена спротивно на услови наложени со решение на КЗК и ако е извршена, а е утврдено дека истата не е во согласност со одредбите од ЗЗК.

Неизвршување на некоја мерка наложена од КЗК за враќање во поранешна состојба претставува прекршок за кој е утврдена парична казна за правното лице, во износ до 10% од вредноста на вкупниот годишен приход на претпријатието, остварен во деловната година што и претходи на годината во која е сторен прекршокот, а за одговорното лице во правното лице во износ од 100.000 до 600.000 денари.

Е. Општа постапка

1. Ве молиме да обезбедите опис на телото кое е одговорно за спроведување на законот за конкуренција, вклучително и информации за состојбата во врска со персоналот (организациона структура, планови за вработување, итн).

Според член 24 од ЗЗК, надлежен орган за спроведување на истиот, е Комисијата за заштита на конкуренцијата. КЗК е самостоен државен орган со својство на правно лице и е независна во своето работење и во донесувањето на одлуките во рамките на надлежностите утврдени со ЗЗК. Средствата за работа на КЗК се обезбедуваат од буџетот на Република Македонија. КЗК за својата работа одговара пред Собранието на Република Македонија и поднесува годишен извештај за својата работа.

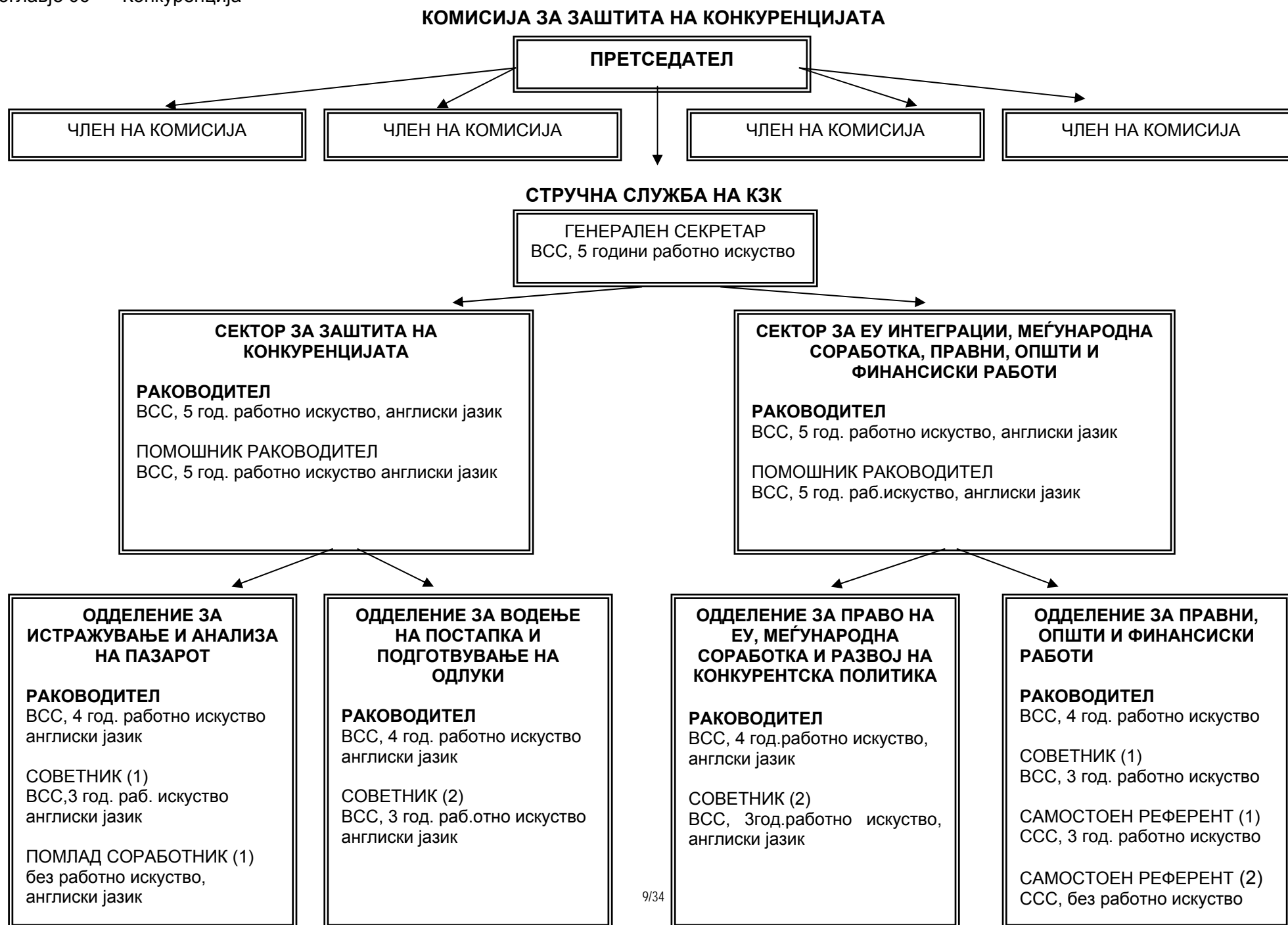
КЗК е составена од Претседател и четири члена. На предлог на Комисијата за прашања на изборите и именувањата, Претседателот и членовите на КЗК ги именува и разрешува Собранието на Република Македонија, за период од пет години со право на повторно именување. Претседателот и најмалку еден член се професионално ангажирани во работењето на КЗК. Претседателот ја застапува, преставува и раководи со работата на КЗК. За претседател и член на КЗК може да биде именувано лице, државјанин на Република Македонија со завршено високо образование – правен или економски факултет, со работно искуство над 5 години во струката и посебни знаења од областа на конкуренцијата, трговското право, менаџментот и финансиите. Претседателот и членовите на КЗК за време на траењето на нивниот мандат, не можат да бидат пратеници во Собранието на Република Македонија, членови во Владата на Република Македонија, лица кои извршуваат должност во органите на политичките партии, членови на органи на управување во претпријатијата или да бидат членови на било кој друг облик на здружување на правни или физички лица, кои би можеле да доведат до судир на интереси. Во случај на недоставување на годишен извештај, КЗК може да биде разрешена во целост.

Управните, стручните и другите административно-технички работи на КЗК ги извршува стручна служба, со која раководи генерален секретар.

Бројот на вкупно ангажирани извршители во КЗК, вклучувајќи ги и членовите на КЗК е 16. Структурата на ангажираните лица е 13 со високо образование и 3 со средно образование. Во периодот до 2007 вкупниот број на ангажирани лица се планира да биде 24, од кои 21 со високо образование, а 3 со средно образование.

Сегашен предлог за организација и систематизација на Стручната служба што треба да го усвои КЗК е следниов органиграм:

2. Кои истражни овластувања ги предвидува законот за органот за заштита на конкуренцијата во врска со Регулативата 01/2003 на ЕЗ?

Истражните овластувања на КЗК се регулирани во член 35 и 36 од 33К, во согласност со Регулативата 01/2003 на ЕЗ. КЗК може од претпријатијата или здруженијата на претпријатија да побара да достават податоци во врска со нивната економско финансиска состојба, нивните деловни односи и врски, како и податоци за нивните статuti и одлуки и бројот и идентитетот на членовите засегнати со таквите одлуки.

Потребните податоци КЗК ги прибавува со доставување на заклучок против кој не е дозволена посебна жалба. Во заклучокот мора да биде наведен:

- правниот основ;
- предметот и целта на барањето и
- рокот за постапување по заклучокот и дека непостапувањето по заклучокот преставува прекршок.

Лицето од кое се бараат податоците е должно да ги достави бараните податоци, при што мора податоците да бидат точни, целосни и вистинити и доставени во утврдениот рок.

Овластените лица од КЗК и лицата кои по потреба ги придружуваат може да вршат неопходен увид во претпријатијата или здруженијата на претпријатија, при што може:

1. да влезат во било кои деловни простории, земјишта или превозни средства на претпријатието или здруженијата на претпријатија;
2. да ги испитуваат книгите или други записи во врска со работењето, без оглед на медиумот на кој е извршен и чуван записот;
3. да земат или задржат во било која форма копии или извадоци од тие книги или записи;
4. да ги запечатат деловните простории и книгите или други записи за период и во обем неопходен за вршење на увидот или
5. од овластеното лице или друг вработен во претпријатието или здружението на претпријатија да бара објаснување за фактите или документите што се предмет на увидот, како и да изврши запис на тие објаснувања.

Доколку постои оправдано сомнение дека претпријатие или здружение на претпријатија или трето лице поседуваат исправи или други предмети кои можат да бидат од значење за да се докаже повреда на одредбите од 33К, КЗК од надлежниот суд ќе побара издавање на писмен налог за претрес на лице, стан односно деловна просторија како и одземање на предмети и документација на претпријатието, здруженијата на претпријатија или третото лице.

3. Кои овластувања за казнување се предвидени со законот во случај на повреда (процент на приход)?

Врз основа на одлука со која е утврдена повреда на одредбите од 33К, КЗК до надлежниот суд поднесува барање за поведување на прекршочна постапка против правното лице и одговорното лице во него како и против физичко лице, согласно член 45 од 33К.

За прекршок ќе се казни претпријатие правно или физичко лице, со парична казна во износ до 10% од вредноста на вкупниот годишен приход на претпријатието остварен во деловната година што и претходи на годината во која е сторен прекршокот, ако со умисла или небрежност:

1. склучи забранет договор или на друг начин учествува во договор, одлука или договорена практика со кои се спречува, ограничува или нарушува конкуренцијата;
2. стори злоупотреба на доминантна позиција во смисла на одредбите од законот;
3. не постапи по решение на КЗК во смисла на одредбите од 33К;
4. не достави известување за концентрација, а се исполнети условите утврдени во 33К;
5. спроведе концентрација спротивно на 33К;
6. спроведе концентрација спротивно на решение на КЗК или

7. не исполни некој услов или обврска утврдени со решение на КЗК.

За ваквиот прекршок ќе се казни и одговорното лице во правното лице со парична казна од 100.000 до 600.000 денари.

Со парична казна до најмногу 1% од вредноста на вкупниот годишен приход на претпријатието остварен во деловната година што и претходи на годината во која е остварен прекршокот, ќе се казни за прекршок претпријатието правно или физичко лице ако со умисла или небержност:

1. достави неточни или неистинити податоци во постапката за оценка на концентрациите;
2. не постапи по заклучок на КЗК за доставување на податоци или достави неточни, нецелосни и неистинити податоци;
3. не дозволи увид во трговските книги и друга документација;
4. дадат неточен или неистинит одговор или не постапат по барањето на КЗК за дополнување или исправка на неточен, нецелосен или неистинит одговор, даден од страна на вработен во претпријатието, во определениот рок;
5. не постапат или одбијат да дадат целосен одговор за фактите поврзани со предметот и целта на увидот, согласно заклучокот на КЗК или
6. ги отпечатат запечатувањата извршени при вршење на увид.

За овие прекршоци ќе се казни и одговорното лице во правното лице со парична казна во износ од 30.000 до 100.000 денари.

При утврдување на висината на паричните казни, во предвид се земаат природата, тежината и времетраењето на прекршокот.

4. Дали законот предвидува времени мерки?

Во одредбата од член 38 од ЗЗК е регулирано овластувањето на КЗК да може да определува привремени мерки во текот на постапката. КЗК може да донесе решение за привремени мерки кога ќе оцени дека со поединечни акти и дејствија со кои се спречува, ограничува или нарушува конкуренцијата, согласно одредбите од ЗЗК, ќе настапат директни значајни штетни последици за претпријатијата, односно за поединечни сектори од економијата или интересите на потрошувачите.

Со ова решение, КЗК ќе наложи запирање на сите дејствија, исполнување на одредени услови или други мерки потребни за отстранување на штетните последици од спречувањето, ограничувањето и нарушувањето на конкуренцијата, како и времетраењето на мерките кое не може да биде подолго од три месеци.

5. Дали законот содржи рокови на застареност?

Во член 50 од ЗЗК се содржани одредби за застареност. Според овие одредби, прекршочна постапка не може да се поведе ниту да се води ако поминат две години од денот кога е сторен прекршокот, а во секој случај застареноста на прекршочното гонење настапува во рок од четири години од денот кога е сторен прекршокот. Изречената казна и мерката на безбедност не можат да се извршат ако од денот на правосилноста на пресудата за прекршок поминат три години, а во секој случај застареноста на извршувањето на казната ќе настапи во рок од шест години од денот кога пресудата за прекршокот станала правосилна.

6. Дали законот содржи одредби за заштита на службена и деловна тајна?

Член 42 од ЗЗК содржи одредби за заштита на службена и деловна тајна.

Претседателот, членовите на КЗК и вработените се должни да ја чуваат службената тајна без оглед на кој начин ја дознале, а обврската за чување на службената тајна трае и по престанокот на работниот однос во КЗК. Овие лица не смеат во јавноста да даваат изјави со

кои може да се наруши угледот на правното или физичкото лице, за мерките што ги презеле, односно постапките што ги покренале во вршење на работите од своја надлежност, до нивна конечност освен ако не е во прашање објавување на општа информација или информација за претпријатието.

Под службена тајна се подразбира особено тоа што:

1. со закон и други прописи е определено како службена тајна
2. со општ акт или други акти на претпријатието е определено како службена или деловна тајна и
3. претпријатието или лицето од кои е одземена документацијата ќе го означи како деловна односно службена тајна.

Нема да се сметаат како службена тајна податоци и документи кои на било кој начин биле достапни на јавноста, односно кои јавно се објавуваат на основа на друг пропис или одлука на органите на управување на претпријатието.

7. Дали законот предвидува секторски истражувања?

Според одредбата од член 27 од 33К, стручната служба на КЗК во извршувањето на управните, стручните и други административно-технички работи врши истражување на пазарот согласно утврдената методологија од страна на КЗК; прибавува податоци и информации од претпријатијата кои се битни за истражување и утврдување на состојбата на пазарот, независно од конкретните постапки што се водат пред КЗК и прибавува податоци, врши проверка и анализа за поединечни предмети.

8. Дали законот предвидува право на сослушување, вклучително и право на увид во списи?

Во член 37 од 33К содржани се одредби за усна расправа пред КЗК. Усната расправа задолжително се одржува во сите случаи кога во постапката учествуваат странки со спротивставени интереси. Усната расправа по правило е јавна. КЗК може да одлучи да одржи усна расправа и во секој случај кога смета дека тоа е корисно. Постои исклучок кога може КЗК и без закажување усна расправа да донесе одлука и тоа во случај кога ќе утврди дека од приложените докази фактичката состојба помеѓу странките е неспорна и не постојат други пречки за донесување на одлука или ако тоа е во јавен интерес.

Во член 41 од 33К содржани се одредби за увид во списи. Странките во постапката пред КЗК имаат право на увид во списите на предметот и на свој трошок да извршат препис или фотокопија од одредени документи врз основа на одобрение од Претседателот на КЗК.

9. Дали со законот се уредуваат правата на трети лица?

33К содржи одредби со кои се уредуваат правата на трети лица. Според член 29 од 33К лице или здружение на лица на кои одлуката на КЗК може да има влијание односно последици имаат својство на странка во постапката, иако не се лица на чие барање или против кои е поведена постапката. Исто така КЗК на барање на лице може да му даде својство на странка во постапката.

Согласно член 43 од 33К, секое лице што ќе претрпи штета со дејствие забрането со одредбите на 33К, може да бара надомест на таа штета, согласно закон.

Се она што не е регулирано со 33К во поглед на заштитата на правата на трети лица во постапка пред КЗК, се применуваат одредбите од Законот за општата управна постапка ("Службен лист на СФРЈ" бр. 52/56, 10/65, 18/65, 4/77, 11/78, 32/78, 9/86, 16/86 и 47/86 и "Службен весник на РМ" бр. 44/02).

10. Дали законот предвидува судско преиспитување?

ЗЗК во член 40 предвидува судско преиспитување на одлуките на КЗК.

Против одлуките на КЗК, може да се поднесе жалба по кој одлучува Комисија за решавање на жалби од областа на конкуренцијата.

Против конечните одлуки на оваа Комисија, како второстепен орган, учесникот во постапката може да поднесе тужба за поведување на управен спор пред Врховниот суд на РМ, како надлежен суд. На управните спорови се применува Законот за управните спорови (“Службен лист на СФРЈ” бр. 4/77 и 36/77 и “Службен весник на РМ” бр. 44/02).

Рокот за поведување на управен спор е 30 дена од денот на доставување на конечната одлука.

11. Дали законот предвидува објавување на активностите на органот за заштита на конкуренцијата?

Според член 44 од ЗЗК, во Службен весник на Република Македонија се објавуваат конечните решенија на КЗК донесени согласно утврдените овластувања во законот, како и пресудите на судот по тужба против конечните решенија на КЗК. Овие одлуки се објавуваат и на веб страната на КЗК. На веб страната на КЗК се објавуваат и известувањата за концентрациите кои потпаѓаат под одредбите од ЗЗК, со наведување на називите на учесниците, земјата на потекло, формата на концентрацијата и релевантниот пазар на стоки.

Податоците кои се сметаат за службена тајна во смисла на одредбата од член 42 од ЗЗК, не се објавуваат.

12. Дали најновиот развој на законодавството во ЕУ, особено опсежниот пакет на реформи во контролата на спојувањата се земени предвид?

ЗЗК претставува општ пропис во заштитата на конкуренцијата на пазарот и истиот во голема мерка е усогласен со најновиот развој на законодавството на ЕУ. Во однос на реформите во контролата на концентрациите, ЗЗК ги содржи основните одредби за концентрациите, при што ги регулира обврската за известување за концентрацијата; оценката и дефиницијата на концентрацијата; пресметката на вкупниот приход; испитувањето на известувањето и поведување на постапка; суспензија на концентрациите како и видови на одлуки, роковите за поведување на постапка и роковите за донесување на одлуки.

ЗЗК во одредбата од член 17 став 7 предвидува донесување на подзаконски акт со кој ќе се утврди формата и содржината на известувањето и поблиските критериуми за оценка на концентрациите. Со овој акт целосно ќе се превземат правилата од Регулативата на Комисијата бр.139/04.

13. Ве молиме да обезбедите информации од досието за спроведување/постапување на органот надлежен за имплементирање на законот за конкуренција (најнови статистики за случаи, примери на скорешни одлуки, класификација на проценети сериозни прекршоци во полето на конкуренцијата и постигнати резултати, итн.).

Органот за заштита на конкуренцијата од конституирањето, мај 2000 година до октомври 2004, постапувал вкупно во 38 случаи. Во приложениот табеларен преглед на постапувањата се наведени секој посебен случај, правниот основ, видот на одлуката, изречените мерки, правните лекови и тужби. - Види 06_Анекс_02

Кон овој одговор се приложуваат три скорешни одлуки на конкурентскиот орган и тоа две по основ на злоупотреба на доминантната позиција и една за контрола на спојувањата. - Види 06_Анекс_03; 06_Анекс_04 и 06_Анекс_05.

Во досегашното постапување конкурентскиот орган нема поднесено барање за поведување на прекршочна постапка заради неспроведување на негова одлука, од причини што по сите донесени одлуки е постапено од страна на учесниците во постапките. Поднесени се барања за поведување на прекршочна постапка во три случаи заради недоставување на податоци. Досега не е изречена ниту една парична казна од страна на судовите.

II. ДРЖАВНА ПОМОШ

1. Кои чекори се преземени и/или ќе се преземат со цел да се воспостави законска рамка за контрола на државната помош во вашата земја? Од кои составни делови се состои таа рамка, (закон за државна помош, подзаконски акти, директно повикување на ЕУ *acquis*)? Кој е временскиот рок за воспоставување на таа законска рамка?

Во Република Македонија прашањето за државната помош се постави со потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) и Времената спогодба за трговија и трговски прашања (Времена спогодба) во април 2001 година. Според член 69 од ССА и член 33 од Времената спогодба, Република Македонија се обврза дека ќе го почитува членот 87 од Договорот за основање на Европската Заедница кој се однесува на државната помош, односно прифати системот за државна помош да го регулира и прилагоди на прописите и правилата на ЕУ.

Со цел да одговори на преземената обврска, Владата на Република Македонија во својата Програма за работа во 2001 година предвиде прашањето за државната помош во Република Македонија да се уреди со донесување на посебен закон. Законот за државна помош ("Службен весник на РМ" бр. 24/2003) е донесен на 28.03.2003 година а почна да се применува од 01.01.2004. – Види 06_Анекс_06

Со донесувањето на овој закон прашањето за државната помош во Република Македонија за прв пат се уредува со посебен закон. При неговото изготвување се користеа искуствата на други земји, како и експертска помош преку Проектот на ГТЗ за усогласување на законодавството. Законот во работни верзии беше доставуван до Европската Комисија во Брисел и добиените коментари од Европската Комисија се вградени во конечниот текст на законот.

Со Законот за државна помош се регулира постапката и надзорот при доделувањето и користењето на државната помош во сите области, освен во областа на земјоделството и рибарството. Во основниот текст на Законот за државна помош се предвиде дополнување на законската рамка за државна помош со донесување на подзаконски акти за доразработување на регионалната помош (член 6); за помошта за спас и реконструкција (член 8) и за содржината на извештајот (член 11), со тоа што е дадена можност да може да се донесат и други подзаконски акти кои се однесуваат на специфичните аспекти доколку произлезат од примената на овој закон.

Согласно наведените членови од Законот, во втората половина на 2003 година беа изготвени и донесени следните подзаконски акти:

- Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на Регионална помош; – Види 06_Анекс_07
- Уредба за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош; – Види 06_Анекс_08
- Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на помош за спас и реконструкција на претпријатијата со потешкотии. – Види 06_Анекс_09

Уредбите се објавени во “Службен весник на РМ” бр. 81/2003.

Законот за државна помош и подзаконските акти се изготвени во согласност со европските прописи (види 06_II_06) и претставуваат основна правна рамка за регулирање на државната помош во Република Македонија. Согласно член 69 од ССА и член 33 од Времената спогодба, за воспоставување на законската рамка според правилата на Европската унија од областа на државната помош е определен временски рок од 5 години, сметано од денот на стапување во сила на Времената спогодба на 01.06.2001 година, односно до 01.06.2006 година. Законот за државна помош на Република Македонија и наведените подзаконски акти се применуваат од 01.01.2004 година.

2. Како е дефинирана државната помош согласно законската регулатива за државна помош? Каква е постапката за проценување на државната помош?

Почетна точка за тоа што е државна помош е членот 87 (1) од Договорот за основање на ЕЗ каде стои следното: “Доколку не е поинаку одредено во договорот било каква помош дадена од страна на држава членка или преку државни ресурси во било каква форма која би можела или се заканува дека ќе ја наруши конкуренцијата преку фаворизирање на одредени претпријатија или производство на одредени производи, доколку влијае врз трговијата меѓу државите членки, ќе се смета за некомпатибилна со заедничкиот пазар”.

Оваа дефиниција е транспонирана во членот 3 од Законот за државната помош на Република Македонија и според него “државна помош е секоја помош, доделена од давателот на државната помош, во секој облик, со која се создаваат поволности за определени претпријатија, производство на одредени стоки или давање на одредени услуги”. Во истиот член се дефинираат помошта за извоз, регионалната помош, помошта за спас и помошта за реконструкција, како и шемите за помош.

Во член 4 од Законот се дефинира компатибилната помош, која се смета дека не е штетна и нема да резултира во фаворизирање на определени претпријатија и/или производи, односно нема да предизвика нарушување на конкуренцијата и нема да влијае на трговијата помеѓу Република Македонија и Европската унија. Според овој член, компатибилна помош е:

1. помошта од социјален карактер, доделена на индивидуални потрошувачи, доколку при тоа не се прави дискриминација поврзана со потеклото на стоката;
2. помошта со која се надоместува штетата предизвикана природни катастрофи или други исклучителни настани, вклучувајќи ги и воените дејствија и
3. de minimis помошта, која не смее да надминува 100.000 евра за период од три години. Одредбите за de minimis помошта не се однесуваат на помошта што се доделува во секторите транспорт, земјоделие и водостопанство.

Во член 5 од Законот се дефинира помошта која во определени случаи може да биде компатибилна. Компатибилна помош може да биде регионалната помош, помошта на претпријатијата со потешкотии, помошта за унапредување на определени стопански гранки и помошта наменета за унапредување на културата и заштитата на културното наследство. Со Уредбата за утврдување на условите и постапката за доделување на помош за спас и реконструкција на претпријатија со потешкотии и Уредбата за утврдување на условите и постапката за доделување на регионална помош, подетално се регулираат условите кога државната помош од дадениот вид може да се смета за компатибилна.

Помош која според одредбите од законската регулатива за државна помош никогаш не може да биде компатибилна е извозната помош (член 2 од Законот за државна помош).

Дефинирањето на наведените видови државна помош е направено во согласност со членовите 87-89 од Договорот за основање на Европските Заедници.

Постапката на оценка на државна помош е регулирана со Законот за државна помош и прецизирана со Уредбата за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош. Според член 12 од Законот:

1. Комисијата ќе ја оценува компатибилноста на секоја државна помош со овој закон и одлучува за нејзиното одобрување или неодобрување како резултат на несогласноста со овој закон;
2. Комисијата има право да бара информации потребни за оцена на државната помош од сите даватели и приматели на државна помош. Информациите добиени од заинтересираните страни можат да се употребат, доколку сите субјекти на постапката за оцена имале можност да се изјаснат по истите и
3. Согласно со шемите за помош одобрени според ставот (1) од овој член и шемите за помош кои се во сила пред влегувањето во сила на овој закон или помошта одобрена од Комисијата (постојна помош), Комисијата, по своја иницијатива или на барање на трети лица, може да предложи соодветни мерки за усогласување на таквата помош во согласност со одредбите на овој закон. Доколку давателот на помошта не ја усогласи таквата шема за помош во согласност со предложеното од Комисијата, предметот ќе се поднесе на одлучување на надлежната Комисија на Владата на Република Македонија.

Како дополнување на овие одредби од Законот, споменатата Уредба подетално ја регулира постапката за проценување на државна помош.

Оваа Уредба во членовите 2 - 10 детално ја опишува постапката за оценување на државна помош за која е поднесен извештај до Комисијата за државна помош. Во членовите 2 и 3 се одредени роковите во кои Комисијата може да побара дополнителни информации доколку смета дека тоа е потребно. Со членовите 4 и 5 се регулира правото на Комисијата да побара суспендирање и/или враќање на државната помош. Во членот 6 се дадени роковите за донесување на одлука од страна на Комисијата за државна помош кои започнуваат да течат еден ден по добивање на писмена потврда од Комисијата за прием на целосниот извештај. Членовите 8 и 9 ги регулираат случаите кога Комисијата се сомнева за компатибилноста на државната помош и одлучува да отвори постапка за формална истрага.

Членовите 11 - 16 од Уредбата ја регулираат постапката за оценување на незаконската државна помош за која не е известена Комисијата. Случајот на негативна одлука за незаконската државна помош се опишува во членот 16, кој ги пропишува главните елементи кои треба да бидат содржани во одлуката - износот на државна помош и рокот во кој тој износ треба да биде вратен.

3. Каква е ситуацијата во поглед на постојните мерки за државна помош? Ве молиме да го објасните тековниот систем на државна помош во согласност со класификацијата на Заедницата.

Со Законот за државна помош и подзаконските акти кои се применуваат од 01.01.2004 година, прашањето за државна помош во Република Македонија за првпат се уреди со посебна законска регулатива. Во Законот се дадени општи одредби за различни видови помош и тоа: регионална помош, помош за спас и реконструкција на претпријатија со потешкотии и помош за мали и средни претпријатија, додека во подзаконските акти овие видови помош се подетално уредени.

Со оглед на краткиот временски период на примена на законската регулатива, во тек е изготвувањето на првиот годишен извештај за државна помош. Комисијата за државна помош до 31.03.2005 година има обврска до Владата да достави Годишен извештај за државната помош доделена за 2004 година, подготвен во форма пропишана со подзаконските акти. Комисијата го подготвува годишниот извештај врз основа на поединечните извештаи за нотификација на помошта и годишните извештаи што давателите на државна помош се должни да ги достават до Комисијата, како и врз основа на нејзините активности за идентификување на непријавена државна помош.

Во Уредбата за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош, дефинирани се обрасците за поединечните и годишните извештаи што давателите на државна помош ги доставуваат до Комисијата за државна помош, во кои се специфицирани формите на државна помош и тоа: субвенции; меки заеми; даночни олеснувања; државни гаранции за одложени заеми; помош поврзана со

истражувања, признавање на патенти, трансфер на технологија и друга помош (помош А, В, С и D согласно класификацијата на Европската Заедница).

Во извештаите се специфицира и видот на помошта: регионална помош, помош за спас и реконструкција, итн. Секој давател во извештајот треба да наведе дали станува збор за постојна или нова државна помош, кои се шемите за помош, во која стопанска гранка се доделува помошта, податоци за примателот на помошта и висина на помошта. Врз основа на овие податоци, Комисијата ја оценува секоја поединечна помош преку дефинираната методологија и критериуми за оценување во законската регулатива, а истовремено се овозможува да се изврши класификација на помошта според формите и видовите на помош, дејноста во која се дава помошта (индустрија, земјоделство, итн.), како и според тоа дали станува збор за постојана или нова помош.

Како што е споменато, Комисијата за државна помош првпат има обврска да изготви и достави до Владата годишен извештај за државна помош за 2004 година меѓутоа Комисијата изготви извештај за државна помош и за 2003 година. Годишниот извештај за 2003 година не беше подготвен во пропишаната форма, но овозможува увид во активностите на Комисијата во 2003 година пред примената на законската регулатива. Во текот на 2003 година, Комисијата за државна помош главно се фокусираше на воспоставување на системот на државна помош и идентификување на можните даватели и корисници на државна помош.

За таа цел беа одржани 5 советувања, на кои земаа учество поголем број на можни даватели и приматели на државна помош, кои главно беа посветени на прашањето на македонското законодавство за државна помош, со посебен осврт на искуството на земјите кандидати за членство во ЕУ претставено преку словенечкото искуство.

Во рамки на превземените активности, во месец декември 2003 година испратен е допис со пропишан образец до сите можни даватели на државна помош, со цел добивање на податоци за доделената државна помош во 2003 година. Како појдовна основа, е користен списокот на буџетски корисници подготвен од Министерството за финансии, со кој се опфатија 74 субјекти и тоа: министерства, фондови, единици на локалната самоуправа и други органи на државната управа.

Поради слабиот одзив во месец февруари 2004 година испратена е ургенција за доставување на бараните податоци. По двата дописа добиени се вкупно 56 одговори од кои повеќето беа нецелосни. Исто така одржани се посебни состаноци со државните органи, кои по оценка на Комисијата се можни даватели на државна помош и тоа: Министерството за финансии (Одделение за компензациони фондови, Сектор за даноци, Управата за јавни приходи, Бирото за стокови резерви, Царинската управа), Министерството за економија (Сектор за индустрија, Сектор за мали и средни претпријатија, Сектор за туризам), Министерството за локална самоуправа (Бирото за неразвиени подрачја), Министерството за животна средина и просторно планирање (Фондот за животна средина), Министерството за труд и социјална политика (Фондот за пензиско и инвалидско осигурување), Министерството за транспорт и врски (Управата за цивилна воздушна пловидба), Агенцијата за информации, Генералниот секретаријат и Секторот за европска интеграција при Владата на Република Македонија и други. Со најголем дел од споменатите државни органи и институции воспоставена е редовна и ефикасна соработка која, покрај тоа што овозможи остварување на законските обврски и надлежности на Комисијата, придонесе и за поблиско запознавање со правилата за државната помош и нивно имплементирање.

Врз основа на добиените податоци и обавените консултации со претходно наведените органи и институции, утврдено е дека од вкупно 74 можни даватели на државна помош, 67 државни органи и институции одговориле дека немаат доделено државна помош во 2003 година, 5 од нив одговориле дека имаат доделено финансиски средства како поддршка на субјекти од јавен интерес и 2 органи и институции одговориле дека имаат доделено средства, кои согласно законодавството за државна помош би можело да се сметаат како државна помош.

Методолошкиот пристап при оценка на доделената државна помош во 2003 година, е законското дефинирање на државна помош со која се создаваат поволности за одредени претпријатија, производство за одредени стоки или давање на одредени услуги, без да се нарушат основните принципи на конкуренцијата. Натамошната анализа на облиците на

државната помош во 2003 година се темели на примена на подзаконските акти: Уредбата за начинот и постапката за доделување на регионалната помош и Уредбата за начинот и постапката за доделување на помошта за спас и реконструкција на претпријатијата со потешкотии, како и анализа на поединечните правни прописи, кои претставуваат основа за шема за доделување на државна помош.

4. Дали кои било законски ограничувања се применуваат кај трговските друштва кои веќе примиле или ќе примаат државна помош?

Со законската регулатива за државна помош (Законот за државна помош и подзаконските акти), дадени се одредени правила кои имаат карактер на ограничување. Тоа се следните законски ограничувања:

Со законот за државна помош (член 4) се ограничува висината на *de minimis* помошта која не смее да надминува 100.000 евра за период од три години, без оглед на обликот и целите на помошта.

Уредбата за утврдување на условите и постапката за доделување на помош за спас и реконструкција на претпријатија со потешкотии предвидува ограничувања кои се применуваат кај трговските друштва кои примаат државна помош за спас и реконструкција. Со член 2 од оваа Уредба се регулира во кои ситуации претпријатијата со потешкотии во работењето може да добијат државна помош, се исклучува доделувањето на државна помош на новоосновани претпријатија кои настанале или го превзеле имотот од ликвидирани претпријатија и се дефинираат специфичните услови под кои евентуално може да се доделува ваков вид на помош на претпријатија кои се членки на поголеми деловни групации.

За претпријатијата кои добиваат помош за спас, членот 3 од истата Уредба предвидува дека помошта за спас е привремена мерка која може да биде одобрена врз основа на сериозни регионални и/или социјални потешкотии и по правило е прифатлива за период не подолг од шест месеци. Помошта за спас се ограничува на заеми и гаранции за заем. Висината на заемот е ограничена на трошоците потребни за одржување на претпријатието во работа, каматната стапка треба да биде пазарна, односно споредлива со каматните стапки на заемите што се даваат на претпријатија без потешкотии, додека рокот на враќање на заемот се ограничува на најмногу 12 месеци од последната исплатена рата на претпријатието.

За претпријатијата кои добиваат помош за реконструкција предвидени се компензаторни мерки кои се наведени во членовите 10, 11 и 12 од Уредбата, а со цел да се намалат негативните ефекти кои помошта може да ги има на конкурентите. Мерките се состојат во ограничувања на присуството на претпријатието на пазарот за време на реконструкцијата и по периодот на реконструкција. Компензаторните мерки не се применуваат на малите и средните претпријатија, освен ако тоа не е пропишано со правилата за доделување на државна помош во определен сектор.

Износот и интензитетот на помошта за реконструкција мора да бидат ограничени на строг минимум кој ќе овозможи оживување на развојот на претпријатието, но не и ширење на производниот капацитет на претпријатието, освен ако таквото проширување не е суштинско за обновување на рентабилноста на претпријатието без притоа да доведе до нарушување на конкуренцијата. Членот 13 од истата Уредба го воспоставува и правилото за еднаквост на помошта за реконструкција, според кое помошта за реконструкција може да се доделува само еднаш (еднократно) во период од 10 години.

Условите за доделување на помошта за спас и/или реконструкција на малите и средните претпријатија се уредени со член 14 од Уредбата. Со овој член се ограничува максималниот износ на ваквиот вид на помош за малите и средните претпријатија на најмногу 1 милион евра, вклучувајќи ја и помошта од други извори или од други шеми.

Со Уредбата за утврдување на условите и постапката за доделување на регионална помош, се регулираат условите и максималните износи на регионалната помош која се доделува за нови инвестиции или проширување/модернизација на постојни производствени капацитети. Според член 4 од оваа Уредба, регионалната помош за инвестирање која се доделува на

големи претпријатија се ограничува на максимум 50% од вредноста на инвестицијата или од трошоците за плата на новоотворените работни места за период од две години (во нето износ). Во истиот член се дадени ограничувањата и за регионалната помош која се доделува на малите и средните претпријатија. Услов за користење на максималните вредности на регионалната помош е корисникот на помошта да учествува во финансирањето на инвестицијата со најмалку 25%.

Законот за државна помош и Уредбите се применуваат од 01.01.2004 година и се применуваат за сите претпријатија што се појавиле или ќе се појават во улога на приматели на државна помош, сметано од денот на стапување на сила на законската регулатива, односно од денот на стапување во сила на Времената спогодба за трговија и трговски прашања доколку се работи за постојна државна помош која се доделува според претходно дефинирани шеми.

5. Која институција е задолжена за следење и контрола на државната помош, анализа на ефектите од државната помош кои имаат влијание врз конкуренцијата и воспоставување на тековен попис заснован врз модел на Заедницата? До кој степен оваа институција е независна од органите кои доделуваат државна помош?

Со цел спроведување на системот на државна помош во Република Македонија согласно правилата и стандардите на ЕУ, а врз основа на член 9 од Законот за државната помош, Владата на Република Македонија во јуни 2003 година формира Комисија за државна помош, под чиј надзор е секој облик на државна помош. Комисијата за државна помош е задолжена за следење и контрола на државната помош, за анализа на ефектите од државната помош кои имаат влијание врз конкуренцијата и за воспоставување на тековен попис заснован врз модел на Заедницата. Според член 12 од Законот за државната помош, Комисијата ја оценува компатибилноста на секоја државна помош и одлучува за нејзиното одобрување или неодобрување согласно Законот, а помошта која ќе се додели спротивно на одредбите на Законот за државната помош мора да биде вратена.

Комисијата е независна во своето работење и се состои од три члена, кои ги именува Владата на Република Македонија. Членовите на Комисијата се избираат за период од 4 години, со можност за повторно бирање. Административно - стручните работи за Комисијата за државна помош ги врши Министерството за економија. Комисијата за државна помош за своето работење одговара пред Владата на Република Македонија. Согласно член 9 од Законот за државна помош, Комисијата до 31-ви март секоја година е должна до Владата да поднесе извештај за доделената државна помош во претходната година во кој се содржани информации за нејзините одлуки, вкупниот износ и распределбата на дадената државна помош доделена како според шемите за помош, така и за индивидуалната помош.

6. До кој степен имате намера да ги имплементирате сите материјални прописи од *acquis* во полето на државната помош? На кој начин ќе се направи тоа?

Законот за државна помош и донесените подзаконски акти за државна помош (види одговор 329) се изготвени врз основа на членовите 87-89 од Договорот за основање на Европските Заедници и во согласност со следните прописи од *acquis*:

1. Регулатива на Советот (ЕЗ) бр. 659/1999 од 22 Март 1999 година со која се поставуваат детални правила за примена на член 93 (сега 88) од Договорот за ЕЗ;
2. Регулатива на Комисијата (ЕЗ) бр. 69/2001 од 12 Јануари 2001 година за примена на членовите 87 и 88 од Договорот за ЕЗ кои се однесуваат на “*de minimis*” помошта (ОЈ L10, 13.01.2001, стр. 30-32);
3. Белешка на Комисијата за определување на правилата кои се применуваат за проценување на незаконска државна помош (2002/С 119/12);
4. Препорака на Комисијата од 3 Април 1996 година која се однесува на дефиницијата на мали и средни претпријатија 96/280/ЕС (ОЈ L107, стр.4-9);

5. Регулатива на Комисијата (ЕЗ) бр.70/2001 од 12 Јануари 2001 за примена на членовите 87 и 88 од Договорот за ЕЗ на државната помош за мали и средни претпријатија (ОЈ L10, 13.01.2001, стр. 33-42);
6. Упатство на Заедницата за државна помош за спас и реконструкција на претпријатијата со потешкотии (ОЈ С 288, 09.10.1999, стр.2-18);
7. Исправка на Упатството на Заедницата за државна помош за спас и реконструкција на претпријатијата со потешкотии (ОЈ С288, 09.10.1999);
8. Упатство за национална регионална помош (ОЈ С74, 10.03.1998, стр.9-31);
9. Исправка на Упатството за национална регионална помош (ОЈ С394, 17.12.1998, стр.23)
10. Измени на Упатството за национална регионална помош (ОЈ С258, 09.09.2000, стр.5) и
11. Комуникација од Комисијата – Мултисекторска рамка за регионална помош за големи инвестициони проекти- (ОЈ С 70, 19.03.2002, стр.8-20).

Види 06_Анекс_06

Со постојната законска регулатива не се имплементирани прописите од *acquis* што се однесуваат на:

- специфичните типови државна помош во областите: истражување и развој, заштита на околината, заштеда на енергија, вработување и обука;
- правилата со кои се регулира државната помош во посебни сектори и
- правилата за финансиски трансфери и трансакции (пр. јавни инвестиции, државни гаранции, фискална помош, финансиски трансфери кон претпријатијата во јавна сопственост, итн.).

Со Законот за државна помош (чл. 13) е предвидено изготвување и донесување на дополнителни подзаконски акти согласно појавените потреби, што овозможува имплементирање и на останатите прописи од *acquis* кои не се вклучени во постојната законска регулатива.

7. Кои се надлежностите на органот за контрола на државната помош кој се обврзавте да го основате согласно Спогодбата за стабилизација и асоцијација:

а) До кој степен одлуките на овој орган се обврзувачки за сите страни?

б) Дали органот може да бара враќање на незаконски исплатената државна помош?

с) Дали органот може да презема дејствија по службена должност?

д) Дали органот исто така ќе биде во можност да ја контролира постојната државна помош?

Орган за контрола на државната помош во Република Македонија е Комисијата за државна помош, формирана во јуни 2003 година. Комисијата за државна помош е надлежна за надзор и оценување на компатибилноста на секоја државна помош во Република Македонија, што е регулирана со Законот за државна помош. Комисијата за државна помош одлучува за одобрување или неодобрување на сите облици на државна помош, без разлика дали се работи за доделување на нова помош, за помош што се доделува според постојните и одобрените шеми за помош или за индивидуална помош (член 2 од Уредбата за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош).

Во постапката за оценка на државната помош, Комисијата ги разгледува поднесените извештаи за пријавување на државна помош од страна на давателите на истата и има право во определен рок да побара дополнителни информации од страна на сите даватели и приматели на конкретна помош (член 12 од Законот за државна помош). Комисијата за државна помош е должна по секој поднесен извештај, односно секоја пријавена помош да донесе одлука за компатибилноста на таа помош во роковите определени со член 6 од споменатата Уредба. Комисијата своите одлуки ги носи со мнозинство гласови.

Покрај за пријавената државна помош, Комисијата за државна помош е надлежна за оценка и контрола на државна помош која не е пријавена кај Комисијата (глава 3 од истата Уредба). На

сопствена иницијатива или по барање на трети лица, Комисијата може да преземе активности за оценка на непријавената, односно незаконската државна помош. Активностите можат да вклучуваат: барање на информации од давателот и/или примателот на помошта, суспендирање на помошта, отворање на постапка за формална истрага и одлука за укинување и враќање на помошта.

Исто така, Комисијата е надлежна за контрола на шемите за постојната помош и има право да предлага мерки за нивно усогласување со законската регулатива за државна помош (член 12 од Законот).

а) До кој степен одлуките на овој орган се обврзувачки за сите страни?

Одлуките на Комисијата за државна помош се обврзувачки за сите страни и се објавуваат во Службен весник на Република Македонија (член 9 став 4 од Законот). Комисијата може: 1) да ја одобри државната помош, односно да донесе позитивна одлука за компатибилноста на истата; 2) да не ја одобри пријавената државна помош, односно да донесе негативна одлука за нејзината компатибилност; 3) да донесе одлука за суспендирање на државната помош; 4) да донесе одлука за укинување на државната помош; 5) да донесе одлука за отворање постапка за формална истрага за помошта и 6) да донесе одлука за враќање на државната помош. Во случај на отворање на постапка за формална истрага, Комисијата е должна во законски определениот рок (според член 8 од Уредбата за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош) да донесе одлука за компатибилноста на помошта. Доколку Комисијата не донесе одлука во законскиот рок, давателот на помошта има право да ја додели помошта по претходно писмено известување на Комисијата.

Секоја помош која што не е пријавена кај Комисијата за државна помош и/или е доделена без одобрување од страна на Комисијата автоматски се класифицира како незаконска помош. Комисијата има право да побара од давателот и/или примателот на незаконска помош да поднесат точни информации за државната помош и може да побара суспендирање/укинување на помошта или да отвори постапка за формална истрага за помошта. Давателот и примателот на незаконска државна помош се обврзани да ги почитуваат одлуките и барањата на Комисијата.

Против одлуките на Комисијата за државна помош може да се поднесе жалба до второстепената Комисија на Владата на Република Македонија, но жалбата не го одлага извршувањето на веќе донесените и објавени одлуки.

б) Дали органот може да бара враќање на незаконски исплатената државна помош?

Комисијата, во согласност со членот 2 став 2 од законот за државна помош, може да донесе одлука за враќање на противзаконските исплатени државни средства. Враќањето на незаконска државна помош подетално е регулирано со Уредбата за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош. Согласно членот 4 од оваа Уредба, пред донесување на конечна одлука за враќање на незаконската државна помош, Комисијата за државна помош може да побара суспендирање на државната помош од страна на давателот на помошта. Според член 13 од Уредбата, одлука за суспендирање може да се донесе и кога давателот на државната помош не ја пријавил помошта и/или не ги поднесол сите барани информации до Комисијата за државна помош во определениот рок и кога постојат основани сомневања за незаконитоста на државната помош. Во случај на суспендирање на помошта, согласно членовите 5 и 13 од Уредбата, давателот на помошта е должен веднаш да ја суспендира помошта и за тоа писмено да ја извести Комисијата за државна помош. Доколку давателот на помошта не ја почитува одлуката за суспендирање, Комисијата за државна помош има право да побара укинување на помошта и нејзино враќање. Во случај на конечна негативна одлука за компатибилноста на пријавена државна помош, Комисијата за државна помош ќе побара враќање на исплатената државна помош, а доколку се работи за непријавена и незаконска

државна помош, Комисијата донесува одлука за враќање на помошта во износ и рок кои самата ги утврдува (член 16).

с) Дали органот може да презема дејствија по службена должност?

Комисијата за државна помош може да презема работи по службена должност. Согласно член 12 од Законот за државна помош, Комисијата за државна помош по сопствена иницијатива или на барање на трети лица може да предлага мерки за усогласување на шемите за постојната државна помош (одобрени од страна на Комисијата за државна помош или шемите кои биле во сила пред донесувањето на сегашната законска рамка) со одредбите на овој Закон. Доколку давателот на помошта истата не ја усогласи спрема предложените мерки од Комисијата за државна помош, предметот ќе се поднесе на разгледување до надлежната Комисија на Владата.

Според член 8 од Уредбата за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош, Комисијата за државна помош има право, доколку се сомнева во компатибилноста на пријавената државна помош со законските одредби, да отвори постапка за формална истрага. Притоа, Комисијата е должна за својата одлука да: 1) го извести давателот на државна помош и од него да побара дополнителни информации; 2) ја објави својата одлука во Службен весник на Република Македонија и да ги повика заинтересираните лица во рок од еден месец да поднесат писмени забелешки и мислења и 3) донесе одлука за компатибилноста на државната помош во рок од 18 месеци од отворањето на формалната истрага за државната помош. Доколку Комисијата не донесе одлука во дадениот рок, давателот на државната помош има право да ја додели помошта по претходно писмено информирање на Комисијата.

Комисијата за државна помош има право да презема дејствија по службена должност и во случај на непријавена државна помош, односно помош за која не е поднесен извештај до Комисијата од страна на давателот на помошта. Согласно член 11 од споменатата Уредба, Комисијата по своја иницијатива или врз основа на информации добиени од заинтересирани лица, може да побара од давателот и/или примателот на помошта да поднесат точни информации за помошта во определен временски рок. Комисијата, исто така, има право да побара суспендирање на незаконската државна помош, како и на пријавена помош за која има основани сомневања за некомпатибилност (види одговор под б).

д) Дали органот исто така ќе биде во можност да ја контролира постојната државна помош?

Уредбата за начинот и постапката за поднесување на Извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош предвидува дека Комисијата, може да ја проценува и контролира постојната државна помош. Согласно член 2 од Уредбата, давателите на државна помош се должни да ја известат Комисијата за постојната државна помош што ја доделиле во периодот пред примената на Законот за државна помош (01.01.2004 година), а почнувајќи од денот на стапување во сила на Времената спогодба за трговија и трговски прашања (01.06.2001 година). Исто така, давателите на државна помош се должни кај Комисијата за државна помош да ја пријават државната помош што ја доделуваат според претходно утврдените шеми за постојна државна помош (пред стапувањето во сила на сегашната законска регулатива), како и барањата за измени на одобрената постојна помош.

Согласно член 19 од Уредбата, Комисијата за државна помош може да побара суспендирање на постојната државна помош и да поведе постапка за формална истрага доколку смета дека има основ за тоа. Исто така, како што беше споменато, Комисијата за државна помош може да поведе иницијатива за усогласување на сите постоечки шеми за помош со одредбите од Законот за државна помош.

8. Дали е воспоставен систем со кој се предвидува претходно известување и клаузула за застој?

Систем со кој се предвидува претходно известување и клаузула за застој е воспоставен со член 10 од Законот за државна помош.

Во став 1 од член 10 се регулира обврската на сите даватели на државна помош, пред да пристапат кон доделување на помош, задолжително да поднесат извештај до Комисијата за плановите за обезбедување на државна помош или изменување на постојните шеми за помош. Исклучок е помошта што е класифицирана како компатибилна помош согласно член 4 од Законот.

Ставот 2 од член 10 претставува клаузула за застој, според која ниту една државна помош за која е поднесен извештај не може да стане ефективна, додека Комисијата не ја одобри помошта со донесување на одлука.

Комисијата е должна своите одлуки да ги носи во законските пропишаните рокови. Согласно член 6 од Уредбата за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош, Комисијата мора да донесе одлука во рок од два месеци кога се работи за нова државна помош, во рок од 30 работни дена кога се работи за помош доделена според шемите за помош веќе одобрени од Комисијата и во рок од 20 работни дена во случаи на постоечка државна помош за која се предложени значајни измени. Роковите започнуваат да течат еден ден по издавање на писмена потврда од страна на Комисијата за прием на целосниот извештај.

9. Дали е воспоставен систем кој предвидува поднесување приговори од трети страни?

Во законската регулатива за државна помош, воспоставен е систем кој предвидува поднесување на забелешки и приговори од трети страни.

Според членот 3 став 9 од Законот за државна помош, заинтересирани страни се примателите на помошта и конкурентните претпријатија или здруженија на претпријатија, чиј интерес може да биде засегнат со доделувањето на помошта.

Според член 12 од Законот за државна помош, Комисијата за државна помош по барање на трети лица може да предлага мерки за усогласување на шемите за постојната државна помош (одобрени од страна на Комисијата за државна помош или шемите кои биле во сила пред донесувањето на сегашната законска рамка) со одредбите на овој Закон. Доколку давателот на помошта истата не ја усогласи спрема предложените мерки од Комисијата за државна помош, предметот ќе се поднесе на разгледување до надлежната второстепена Комисија на Владата.

Според член 8 од Уредбата за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош, во случај кога Комисијата донесува одлука за отворање на формална истрага за конкретна државна помош, одлуката е должна да ја објави во Службен весник на Република Македонија и да ги повика сите заинтересирани лица да поднесат свои забелешки и мислења во писмена форма. Добиените забелешки и мислења од трети лица, Комисијата потоа ги доставува до давателот на државна помош.

Според член 11 од истата Уредба, Комисијата за државна помош врз основа на информации од трети лица за незаконска државна помош иницира и презема активности за откривање на истата.

10. Дали мерките на фискална помош, како и помошта на чувствителните сектори (на пр. секторот за челик, синтетички влакна) се предмет на сеопфатна контрола на државната помош?

Мерките на фискалната државна помош и помошта во чувствителните сектори подлежат на сеопфатна контрола на државната помош. Според членот 1 став 2 од Законот за државна помош, со Законот не се третира само државната помош што се доделува во областа на земјоделството и рибарството. Не постојат други исклучоци.

III. ЈАВНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, ПРЕТПРИЈАТИЈА СО ПОСЕБНИ ИЛИ ЕКСКЛУЗИВНИ ПРАВА И ДРЖАВНИ МОНОПОЛИ

A. Општи аспекти

1. Дали вашата законска регулатива за конкуренција целосно се применува врз јавните претпријатија и претпријатијата со посебни или ексклузивни права, согласно член 86 од Договорот за ЕЗ?

Законот за заштита на конкуренцијата (ЗЗК) во целост се применува врз јавните претпријатија и претпријатијата со посебни или ексклузивни права, согласно член 86 од договорот за ЕЗ.

Подетално објаснување на ова прашање е содржано во одговорот 06_I_A_4.

2. На кои јавни или приватни претпријатија им се доделени ексклузивни или посебни права?

Подрачја во кои се доделуваат ексклузивни или специјални права се стопанските дејности од јавен интерес. Според член 2 од Законот за јавни претпријатија ("Службен весник на РМ" бр. 38/96, 06/02 и 40/03), како дејности од јавен интерес се сметаат дејностите или одделни работи од дејностите со кои се остварува јавниот интерес во: енергетиката, железничкиот сообраќај и јавниот превоз на патници, одржувањето на патната мрежа, воздушниот сообраќај, телекомуникациите и поштенскиот сообраќај, системот на радио и ТВ врски, цевоводниот транспорт на нафта и гас, стопанисувањето со шумите, водите и пасиштата и со другите видови на природни богатства, планирање и уредување на просторот, комуналните дејности, ветеринарство и спорт, како и други стопански дејности утврдени со закон. Според одредбите на Законот за јавни претпријатија заради вршење на стопански дејности од јавен интерес се основаат јавни претпријатија (Ј.П). Основач на јавните претпријатија во име на Република Македонија е Владата, а во рамките на своите надлежности јавни претпријатија можат да основаат општините и градот Скопје под услови и начин утврдени со закон. Претпријатија кои што вршат дејности од јавен интерес се: Акционерско друштво (АД) "Електростопанство на Македонија" Скопје за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија во државна сопственост; АД "МЕПСО" за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем во државна сопственост; Ј.П за набавка, транспорт и дистрибуција на природен гас "ГА-МА" Скопје; Ј.П "Македонски железници"; Ј.П "Македонија пат"; Ј.П за стопанисување со шуми "Македонски шуми"; Ј.П за стопанисување со пасиштата; Ј.В.П "Водостопанство на Македонија"; Ј.П за аеродромски услуги "Македонија" Скопје; Ј.П "Службен весник на Република Македонија"; ЈП "Македонска радиодифузија"; Ј.П "Македонска радио-телевизија"; Ј.П за поштенски сообраќај "Македонска пошта" и Јавните комунални претпријатија основани од општините и Градот Скопје.

Врз основа на договор, приватни претпријатија на кои им се доделени ексклузивни или посебни права се: АД Рафинерија на нафта "ОКТА" Скопје; АД "Македонски авиотранспорт" (МАТ) и АД "Топлификација" Скопје.

До 31.12.2004 година, ексклузивни права за вршење на телекомуникациски услуги од фиксната телефонија имаше претпријатието во мешовита сопственост АД "Македонски Телекомуникации".

3. Кој е предметот, опсегот и траењето на релевантните ексклузивни или специјални права?

Предметот, опсегот и времетраењето на ексклузивните или специјални права кои што се доделени на определени претпријатија во Република Македонија можат да се изведат од посебните закони со кои се уредени релевантните сектори, како и од подзаконските акти донесени согласно тие закони.

Во областа на енергетиката, постојниот Закон за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97; 40/99; 98/00; 94/02 и 38/03) предвидува определени дејности од јавен интерес: производство, пренесување и дистрибуција на електрична енергија; меѓународен транспорт на сурова нафта преку нафтовод; производство, транспорт и дистрибуција на природен гас и пренесување и дистрибуција на топлинска и геотермална енергија. За вршење на овие дејности може да се основаат јавни претпријатија или истите да се вршат врз основа на лиценца. Рокот на кој се издава лиценцата не е предвиден во законот и се утврдува во постапката за доделување на односната лиценца.

За вршење на наведените дејности од јавен интерес во областа на енергетиката, ексклузивни или посебни права имаат следните претпријатија:

1. АД “Електростопанство на Македонија” – Скопје за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија, во државна сопственост;
2. АД “МЕПСО” за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем, во државна сопственост;

Овие две друштва произлегоа со поделба на Акционерското друштво “Електростопанство на Македонија” за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија во државна сопственост (АД “ЕСМ”), кому што му беа доделени ексклузивни права за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија. Постапката за раздвојување на АД “ЕСМ” заврши заклучно со 31.12.2004 година;

3. АД “ОКТА” Скопје е единствената рафинерија за производство на нафтени деривати во Република Македонија, која согласно Договорот за купопродажба и концесија склучен со Владата на Република Македонија во мај 1999 година, на рок од 20 години (до 09.07.2019 година) имаше ексклузивно право за увоз на определена квота на нафтени деривати за период од 5 години (член 5 од Договорот), ексклузивно право за увоз на сурова нафта по царинска стапка од 1% (член 8 од Договорот) и гарантиран откуп на мазут од страна на државата во количини од најмалку 500.000 тони годишно.¹ Од јануари 2003 година, укинати се ексклузивните права на ОКТА според член 5 и член 8 од Договорот за купопродажба и сите економски субјекти во оваа дејност имаат подеднаков третман. Сеуште важат гарантираните права на ОКТА за откуп на мазут од страна на државата и во случај на неисполнување на договорот, државата е должна да и плати оштета на ОКТА. ОКТА е во мешовита сопственост (државна и приватна), со доминантно учество на странскиот инвеститор Е.Л.П.Е.Т Балканике од Грција.
4. Ј.П “ГА-МА” Скопје основано од Владата на Република Македонија во 1996 година е овластено за набавка, транспорт и дистрибуција на природен гас. Правото на ГА-МА за вршење на дејноста му е дадено на неопределен рок, меѓутоа околу сопственоста на гасоводниот систем, Владата на Република Македонија води спор со приватното претпријатие АД “Макпетрол” - Скопје. Спорот повлекува проблеми при вршењето на набавката, транспортот и дистрибуцијата на природен гас и користењето на ексклузивните права од страна на ГА-МА. Со решавање на спорот ќе се разјаснат правата и обврските на субјектите што вршат активности од оваа дејност и

¹ Валидноста на овие одредби, на договорот за купопродажба и концесија, меѓу другото, се предмет на преоценка од арбитражниот суд во тековниот спор помеѓу Република Македонија и Е.Л.П.Е.Т Балканике, формиран врз основа на арбитражната клаузула, според правилата на арбитражата при Меѓународната трговска комора во Париз. Види подолу забелешка во одговор 06_III_A_4.

5. АД “Топлификација“ Скопје е приватно претпријатие овластено за производство, пренос и дистрибуција на топлинска енергија на територијата на град Скопје. Својата дејност претпријатието ја извршува врз основа на добиена лиценца од градот Скопје. Претпријатието првпат добило лиценца за вршење на дејноста во 1999 година со рок од 2 години, а во 2001 година лиценцата била продолжена на следни 10 години, односно претпријатието има право да ја извршува дејноста до 2011 година.

Во областа на железничкиот сообраќај, Ј.П “Македонски железници” ужива ексклузивно право да го врши железничкиот сообраќај, изградбата, реконструкцијата, ремонтот, одржувањето и заштитата на железничката инфраструктура, како дејности од јавен интерес. Ова право е утврдено со Законот за Македонски железници (“Службен весник на РМ” бр. 9/98), на неопределен рок. Железничката инфраструктура може да се користи и од други правни и физички лица под услови и начин утврдени со законот и со меѓународните договори. Во постапка е изработка на нов закон усогласен со законодавството на ЕУ од оваа област, во кој се предвидува поделба на Ј.П Македонски железници на две претпријатија и тоа: Ј.П за железничка инфраструктура, единствено овластено да управува со железничката инфраструктура во државна сопственост, и Ј.П за транспорт, кое се планира да биде трансформирано во акционерско друштво и потоа приватизирано.

За управување и одржување на јавните автопатишта, магистрални и регионални патишта во Република Македонија е задолжено Ј. П “Македонија Пат” на неопределен рок. Покрај тоа, Законот за јавните патишта (“Службен весник на РМ” бр. 26/96; 40/99; 96/00; 29/02 и 68/04) предвидува можност изградбата и користењето на автопат или магистрален пат или на соодветни објекти да биде дадено на концесија, за период не подолг од 25 години.

Во областа на авио-транспортните услуги, А.Д. “Македонски авиотранспорт” (МАТ) е именуван како редовен превозник на државата во врска со билатералните спогодби за редовен воздушен сообраќај помеѓу Република Македонија и други држави, врз основа на договор склучен со Владата на Република Македонија од 26 јуни 2000 година. Таквиот статус на МАТ му дава право, како “определен превозник” во смисла на билатералните спогодби, да има посебни права во врска со превозот на патници, стока и пошта на редовните линии утврдени со билатералните спогодби, какви што уживаат единствено “определените превозници” од другата држава-договорна страна. Договорот помеѓу МАТ и Република Македонија со кој МАТ го добива таквиот статус е склучен на иницијален рок од 10 години, со можност за негово молкумно продолжување за наредни 2 години.

Ј. П за аеродромски услуги “Македонија” Скопје стопанисува со аеродромите во Скопје и Охрид, како единствени аеродроми во Република Македонија, на неопределен рок.

Во областа на телекомуникациите, согласно член 22 од постојниот Закон за телекомуникации (“Службен весник на РМ” бр. 33/96; 17/98; 22/98; 28/00; 4/02 и 37/04) до 31 декември 2004 година постојниот јавен телекомуникациски оператор АД “Македонски телекомуникации” имаше ексклузивно право да обезбедува: фиксни говорни услуги, телеграфски услуги; телекс услуги; телефонски услуги преку јавни говорници и услуги на изнајмени линии и да гради, поседува и работи со фиксни јавни телекомуникациски мрежи. Изработен е нов закон за електронски комуникации кој е во постапка на донесување и се очекува да биде донесен во првиот квартал на 2005 година. Со новиот Закон се уредува либерализацијата на пазарот на телекомуникациски услуги и вршењето на телекомуникациските услуги во услови на слободна конкуренција.

Во областа на поштенскиот сообраќај, Ј.П за поштенски сообраќај “Македонска пошта” како основен поштенски оператор е овластено ексклузивно да врши резервирани поштенски услуги на неопределен рок, кои опфаќаат прием, сортирање, пренос и достава на поштенски пратки,

вклучувајќи ја и директната пошта, како во домашниот така и во меѓународниот поштенски сообраќај, под услов овие пратки да тежат до 350 грама. За останатите поштенски услуги пазарот е отворен за конкуренција.

Во областа на радио и ТВ врските, согласно Законот за основање на Ј.П “Македонска радиодифузија” (“Службен весник на РМ” бр. 6/98 и 98/00), ова претпријатие е овластено да врши дејност од јавен интерес која се состои во: развој, проектирање, изградба, одржување и употреба на основната радиодифузна мрежа на територијата на Република Македонија; обезбедување пренос, емитување и дистрибуција на радио и телевизиски програми и други информациски содржини наменети за општ прием во слободен простор и по кабловска радио-телевизиска мрежа на територијата на Република Македонија; обезбедување на телетекст, пренос на податоци преку радио и други услуги преку основната радиодифузна мрежа; обезбедување и емитување на посебни програми за информирање, зачувување на културните и историските традиции и за одржување и унапредување на врските со иселениците и другите граѓани од Република Македонија кои живеат во соседните земји, Европа и на други континенти и контрола и мерење на квалитетот и покриеноста на територијата на Република Македонија со радио и телевизиски сигнали емитувани од МРТ, како и контрола и мерење на пречки од други радиодифузни организации.

Со Законот за основање на Јавно претпријатие Македонска радио-телевизија (“Службен весник на РМ” бр.6/98; 98/00 и 78/04) ова претпријатие врши дејност од јавен интерес која се состои во: создавање и емитување на радио и тв-програми во рамките на загарантираните слободи и права на човекот и граѓаните со информативни, образовни, културни, научни, спортски, музички, забавни и други содржини на македонски јазик и на јазиците на националностите кои живеат во Република Македонија, како и создавање и емитување посебни програми за информирање и зачувување на културните и историските традиции и за одржување и унапредување на врските со иселениците и другите граѓани од РМ кои живеат во соседните земји, Европа и другите континенти.

На двете јавни претпријатија посебните права им се дадени на неопределен рок.

Во областа на стопанисувањето со водите, според Законот за водите (“Службен весник на РМ” бр. 04/98 и 19/00), Владата основа Јавно водостопанско претпријатие задолжено на неопределен рок да врши водостопанска дејност од јавен интерес, што во член 17 од Законот е дефинирана како: изградба, одржување и користење на водостопански објекти и постојки што се однесуваат на обезбедување на вода за водоснабдување, наводнување и одводнување на земјиште; определување на заштитни зони; заштита од штетното дејство на водите; заштита на коритата и бреговите на водотеците и езерата; одбрана од поплави; заштита од ерозија и уредување на порои; вадење на песок, чакал и камен заради заштита и подобрување на режимот на водите; обезбедување на резерви на вода со кои се обезбедува единствен режим на водите во слив или дел од слив и изработка на проектна документација во врска со подобрувањето на режимот на водите.

Според Законот за водостопанствата (“Службен весник на РМ” бр.85/03) управувањето, одржувањето и стопанисувањето со заедничките објекти на хидро системите како дејност од јавен интерес е доделено на повеќе водостопанства, како јавно-правни субјекти. Одлука за основање на водостопанство донесува Владата на Република Македонија, на предлог на Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, а секое водостопанство склучува договор со Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, во кој се прецизираат сите права и обврски на водостопанството. Договорот се склучува најмалку за 10, а најмногу за 30 години.

Во областа на стопанисувањето со шумите, формирано е јавно претпријатие Ј.П “Македонски шуми” овластено да стопанисува со шумите за стопанска намена во државна сопственост, како и да одгледува и заштитува шуми за посебна намена (од општествен интерес), на неопределен рок. Ова претпријатие е формирано во согласност со Законот за шуми (“Службен весник на РМ” бр. 47/97; 07/00 и 89/04), кој исто така предвидува дека

Владата на РМ може да определи и друго правно лице да врши одгледување и заштита на шумите за посебна намена (од општествен интерес) по пат на договор.

Во областа на стопанисувањето со пасиштата, според Законот за пасишта (“Службен весник на РМ” бр 3/98 и 101/00) јавното претпријатие за стопанисување со пасишта се грижи за управување, унапредување и користење на пасиштата во државна сопственост, на неопределен рок.

Во областа на комуналните дејности, Законот за комунални дејности (“Службен весник на РМ” бр. 45/1997; 23/1999; 45/2002 и 16/04) вршењето на комуналните дејности го означува дека е од “јавен интерес” и дозволува истото да биде извршувано, покрај од јавно претпријатие основано за таа намена од општината (или група на општини) или од Владата на Република Македонија (кај инфраструктурните системи од значење за Република Македонија), од физички и правни лица со склучување на договор за вршење на дејности од јавен интерес, или по пат на концесија или дозвола (освен за некои комунални дејности) издавани од општините или Владата на Република Македонија. Законот ги определува комуналните дејности кои можат да бидат вршени на тој начин. Рокот на концесиите или дозволите ќе биде утврден со посебниот секторски закон и со договорот за концесија или дозвола.

За објавување на закони и други прописи и акти, исклучиво е овластено Ј.П “Службен весник на Република Македонија”. Ова претпријатие, врз основа на Законот за објавување на законите и други прописи и акти во “Службен весник на РМ”(“Службен весник на РМ” бр.56/99 и 43/02), е единствено претпријатие што има право, на неопределен рок, да врши објавување на законите, другите прописи и акти во “Службен весник на РМ”, како и издавање на службениот весник “Службен весник на РМ”.

Законот за јавните набавки (“Службен весник на РМ” бр.19/04) ги уредува набавките на правните лица кои вршат дејности врз основа на “специјални или ексклузивни права” доделени од органите на државната власт или единиците на локалната самоуправа. Министерот за финансии утврдува список на таквите лица. Делот 5 од Законот за јавни набавки посебно ги уредува набавките кај лицата кои вршат дејност од јавен интерес во областа на водостопанството, комуналните услуги, енергетиката, транспортот и телекомуникациите.

4. Според која постапка се доделуваат ексклузивните и посебните права?

Ексклузивни или посебни права се доделуваат врз основа на законите за регулирање на вршењето на определена дејност од јавен интерес или за основање на јавни претпријатија, со доделување на лиценца или концесија за вршење на дејност од јавен интерес и со склучување на договор помеѓу давателот на ексклузивните и специјалните права (Владата на Република Македонија, општините или градот Скопје) и претпријатијата на кои истите им се доделуваат.

Согласно Законот за јавни претпријатија (“Службен весник на РМ” бр. 38/96, 06/02 и 40/03) член 3, право за основање на јавни претпријатија има Владата на Република Македонија, а под услови и начин утврдени со закон, јавни претпријатија можат да основаат и општините и градот Скопје. Јавните претпријатија што се основаат за вршење на дејности од јавен интерес се должни својата дејност да ја вршат трајно и без прекин (член 8 од истиот Закон). Со актот за основање на јавните претпријатија (член 10 од Законот) се утврдува дејноста за која претпријатието се основа, односно дејноста за чие извршување му се доделуваат ексклузивни или специјални права на претпријатието.

За поголем број дејности од јавен интерес се донесени посебни закони со кои се регулира вршењето на конкретната дејност и се доделуваат ексклузивни и посебни права. Со Законот за македонски железници (“Службен весник на РМ” бр. 9/98), член 2, на Ј.П “Македонски железници” му се дава ексклузивно право да ги врши работите поврзани со железничкиот сообраќај и одржувањето на железничката инфраструктура. Со Законот за поштенските услуги (“Службен весник на РМ” бр. 55/02) член 1, на Ј.П за поштенски сообраќај “Македонска пошта”, му е доделено ексклузивно право за вршење на дел од поштенските услуги или т.н.

резервирани поштенски услуги, прецизирани во законот. Со Законот за јавни патишта (“Службен весник на РМ” бр. 26/96; 40/99; 96/00; 29/02 и 68/04), член 30, Владата на Република Македонија основа јавно претпријатие за одржување и заштита на магистралните и регионалните патишта. Со Законот за водите (“Службен весник на РМ” бр. 4/98 и 19/00), член 136, Владата на Република Македонија основа јавно водостопанско претпријатие за вршење на водостопанските дејности од јавен интерес. Со Законот за пасишта (“Службен весник на РМ” бр. 3/98 и 101/00), член 4, Владата на Република Македонија основа јавно претпријатие на кое му е доделено ексклузивно право да врши стопанисување со пасиштата. Со Законот за шуми (“Службен весник на РМ” бр. 47/97; 07/00 и 89/04), член 17, Владата на Република Македонија основа јавно претпријатие овластено за стопанисување со шумите во државна сопственост за стопанска намена. Со Законот за комунални дејности (“Службен весник на РМ” бр. 45/1997; 23/1999; 45/2002 и 16/04), член 14-16 се предвидува можност општините и градот Скопје да основаат јавни претпријатија за вршење на комунална дејност на локално ниво. Со Законот за објавување на законите и другите прописи и акти во службен весник (“Службен весник на РМ” бр. 56/99 и 43/02), член 11, на Ј.П “Службен весник на Република Македонија” му е доделено ексклузивно право за објавување на законите и другите прописи и акти, како и издавање на службениот весник “Службен весник на РМ”.

Јавните претпријатија можат да се основаат и со донесување на посебен закон за нивно основање. Такви закони се: Законот за основање на Ј. П “Македонска радио-телевизија” (“Службен весник на РМ” бр. 6/98; 98/00 и 78/04) и Законот за основање на Ј.П “Македонска Радиодифузија” (“Службен весник на РМ” бр. 6/98 и 98/00). Двата закони содржат одредби со кои се доделуваат ексклузивни или специјални права на конкретните јавни претпријатија за вршење на соодветните дејности од јавен интерес.

Ексклузивни или специјални права можат да се доделуваат и преку издавање на лиценци или дозволи за вршење на определена дејност од јавен интерес. Согласно Законот за јавни претпријатија (член 43), дозвола за вршење на одделни стопански дејности од јавен интерес може да се издаде за сите дејности, освен за определени дејности утврдени со закон. При издавање на дозволата се склучува договор меѓу давателот на дозволата и вршителот на стопанската дејност со кој поблиску се утврдуваат нивните меѓусебни права и обврски, како и постапката, начинот и времетраењето на вршење на стопанската дејност од јавен интерес. Давател на дозволата може да биде Владата на Република Македонија, општините или градот Скопје, или друга институција утврдена со посебен секторски закон. На пр. во областа на енергетиката, согласно Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97; 40/99; 98/00; 94/02 и 38/03), лиценци издава Регулаторната Комисија за енергетика на Република Македонија. Лиценцата за производство, транспорт и дистрибуција на топлинска и геотермална енергија даваат директно општините или градот Скопје, на кој начин, ексклузивни права има добиено А.Д. Топлификација Скопје.

Освен во секторот енергетика, вршење на дејности од јавен интерес со дозвола е предвидено во Законот за комунални дејности (член 14 и 25); во Законот за поштенски услуги кој предвидува доделување на лиценца за курирски услуги (член 14) што ја издава Министерот за транспорт и врски за период од 5 години; во Законот за управување со отпадот според кој е предвидено издавање на дозволи за различни видови активности поврзани со управувањето со отпадот (транспортирање, складирање и горење на отпад, увоз, извоз и транзит на отпадот, основање на депонии, итн.), со времетраење определено со Законот и во Законот за водите е предвидено издавање на водостопанска согласност за изградба, реконструкција или приклучување на водостопански објекти, водостопанска дозвола за употреба и користење на водостопански објекти и постројки, како и други дозволи поврзани со специфични активности од водостопанската дејност, според постапка, услови и времетраење определени со Законот.

Ексклузивни и специјални права можат да се доделуваат и по пат на концесија. Според Законот за концесија (“Службен весник на РМ” бр. 25/02 и 24/03), концесии се издаваат за вршење на дејности поврзани со добрата од општ интерес за кои во посебните секторски закони е предвидено доделување на концесија. Доделувањето на концесијата се спроведува по пат на јавен конкурс, во кој се прецизира предметот, рокот и другите услови на концесијата.

На јавниот конкурс имаат право да учествуваат домашни и странски правни и физички лица. Концесијата ја дава Владата на Република Македонија. Доделувањето на концесија се врши според постапка детално уредена со Законот за концесија, освен ако не е поинаку определено со релевантните секторски закони.

Доделувањето на концесија за вршење на дејности од јавен интерес е предвидено во неколку закони. Законот за поштенски услуги предвидува доделување на концесија за нерезервираните поштенски услуги (за кои “Македонска пошта” нема ексклузивно право) за период кој не може да биде пократок од 10 и подолг од 20 години. Законот за радиодифузија предвидува доделување на концесии на трговски радиодифузни друштва за вршење на радиодифузна дејност на локално и национално ниво. Законот за води (член 152) предвидува доделување на концесија за користење на водите во водотеците и езерата за намени определени во Законот. Законот за комунални дејности (член 14 и 24) предвидува можност за давање концесија за вршење на комунална дејност, дефинирана според Законот. Законот за јавни патишта (член 11) предвидува издавање на концесија за изградба и користење на автопат (за период од најмногу 25 години) и концесија за користење на дел од коловозот на автопатот или на дел од патен појас на јавен пат (за период од најмногу 10 години). Концесијата се доделува по пат на јавен конкурс, а доколку на конкурсот не се јави заинтересиран субјект, Законот за јавни патишта предвидува концесијата да се додели врз основа на понуда доставена во Министерството за транспорт и врски.

АД „Македонски телекомуникации“ има концесија за обезбедување на јавни телекомуникациски услуги од областа на фиксната телефонија со времетраење до 31.12.2018 година, а до 31.12.2004 година уживаше ексклузивно право да биде единствен субјект на пазарот што ќе обезбедува услуги од областа на фиксната телефонија. Ексклузивното право на АД „Македонски телекомуникации“ беше доделено со потпишувањето на договорот за концесија со Владата на Република Македонија во 2001 година, по претходно спроведен јавен конкурс.

Договор за купопродажба и концесија кој гарантираше ексклузивни права со Владата на Република Македонија во 1999 година склучи и А.Д. “ОКТА” Скопје, односно нејзиниот доминантен сопственик “ЕЛПЕТ” Балканике од Грција. Овој договор беше инкорпориран и правно поткрепен со билатералниот меѓународен договор за нафтоводот помеѓу Република Македонија и Република Грција, меѓутоа билатералниот договор никогаш не стапи на сила заради отсуство на нотификација од грчка страна.²

Непосреден договор со Владата на Република Македонија за стекнување на определени посебни права во 2000 година склучи и АД “Македонски авиотранспорт” (МАТ), со кој Владата на Република Македонија на МАТ му додели статус на “определен редовен авио-превозник” на државата во врска со превозот на редовните линии предвидени со билатералните спогодби за редовен воздушен сообраќај помеѓу Република Македонија и други држави.

Доделување на специјални права по пат на договор помеѓу давателот на правата и вршителот на дејноста предвидува и Законот за локална самоуправа (“Службен весник на РМ” бр. 5/2002), член 24, според кој општините (и градот Скопје) можат да го делегираат вршењето на определени работи од јавен интерес од локално значење на правни или физички лица, врз основа на договор за извршување на работи од јавен интерес.

5. Кое е оправдувањето за доделување на ексклузивните права?

Без исклучок, доделувањето на ексклузивните права на јавни претпријатија или приватни физички и правни лица се оправдува со постоење на јавен интерес. Според член 1 од Законот за јавни претпријатија (“Службен весник на РМ” бр. 38/96, 9/97; 06/02 и 40/03), стопански

дејности од јавен интерес се дејностите кои се незаменлив услов за животот и работата на граѓаните, за работата на правните лица и државните органи. Некои од секторските закони прецизно ги дефинираат причините со кои се оправдува доделувањето на ексклузивни права, додека за некои дејности од јавен интерес доделувањето на ексклузивни права може да се согледа од посебните обврски со кои се задолжени носителите на таквите права.

Во најголем број случаи, доделувањето на ексклузивни права на претпријатијата што вршат дејност од јавен интерес се оправдува со потребата да се обезбеди постојаност и сигурност во вршењето на овие дејности, со цел обезбедување на подеднаков квалитет и универзална расположивост на услугите за граѓаните, заштита на добрата од јавен интерес, како и редовно одржување на функционалноста и сигурноста на односните системи.

На пример, ексклузивните права на Ј.П за поштенски сообраќај "Македонска пошта" за пружање на резервирани поштенски услуги, се оправдуваат со потребата од обезбедување на поштенски услуги на целата територија на Република Македонија, вклучително и во населени места каде што тоа не е економски исплатливо, како и заради одржување и унапредување на јавната поштенска мрежа (член 9 на Законот за поштенските услуги, "Службен весник на РМ" бр.55/02).

Правата на претпријатијата во областа на енергетиката се оправдуваат со потребата од производство, пренос и дистрибуција на различните видови енергија и потребата за одржување и унапредување на соодветните енергетски системи, како предуслов за непречено и безбедно одвивање на животот и работата на граѓаните на Република Македонија. На сличен начин се оправдуваат ексклузивните права на јавното водостопанско претпријатие доделени со цел да се обезбеди заштита на водите како општо добро и да се овозможи нивно непречено користење и дистрибуција на стопански води и вода за пиење низ Република Македонија, со истовремена грижа за заштитата на здравјето на луѓето и животната средина. Одржувањето и заштитата на шумите како природно богатство и општо добро во Република Македонија се причини за доделување на ексклузивните права на Ј.П за стопанисување со шуми "Македонски шуми" основано за одгледување, користење и заштита на шумите. Одржувањето и заштитата на пасиштата како општо добро го оправдува доделувањето на ексклузивно право за стопанисување со пасиштата на јавното претпријатие за пасишта, со цел да се обезбеди зачувување на површината на пасиштата, да се зголеми нивната вредност и да се обезбеди рационално стопанисување.

Ексклузивните права на јавните комунални претпријатија и јавните претпријатија кои вршат дејности од областа на инфраструктурните системи како за водоснабдителните системи, канализационите системи со пречистителни станици, депониите за комунален цврст отпад и депониите за индустриски опасни и штетни материји, крематориуми и други инфраструктурни системи, се оправдуваат со посебниот карактер на комуналната дејност и карактеристиките на односните инфраструктурни системи и нивното економско, техничко-технолошко функционално и еколошко значење за Република Македонија.

Кога ексклузивните права се доделуваат по пат на концесија или непосреден договор, истите се оправдуваат со посебниот карактер на добрата од општ интерес што со концесијата или договорот се даваат на привремено користење, управување или експлоатација или со посебниот карактер на дејностите од јавен интерес чие што вршење се доделува на концесионерот. На пример, привремените ексклузивни права на АД "Македонски телекомуникации" во фиксната телефонија се оправдуваат со потребата за унапредување на телекомуникациската мрежа и обезбедување на современи, ефикасни и високо-квалитетни телекомуникациски услуги (универзална услуга) расположливи за сите граѓани, се додека да се создадат услови за либерализација на пазарот.

6. Дали постои обврска за трговските друштва со ексклузивни или посебни права да исполнуваат задачи од општ економски интерес? Доколку постои, прецизирајте ги.

Секторските закони редовно предвидуваат носителите на ексклузивни или посебни права да исполнуваат задачи од општ економски интерес. Тие се должни дејностите од јавен интерес да ги вршат преку обезбедување на универзална, квалитетна и постојана услуга, достапна за сите правни и физички лица на територијата на која се врши дејноста, по пристапни цени и со соодветна заштита на корисниците или потрошувачите, како и да вршат унапредување, одржување и заштита на соодветните системи.

На пример, во Законот за поштенски услуги (“Службен весник на РМ” бр.55/02), се пропишува дека Ј.П за поштенски сообраќај “Македонска пошта”, како единствен оператор за обезбедување на т.н. резервирани поштенски услуги, должен е да нуди услуги достапни до сите корисници на територијата на Република Македонија, без разлика на географската оддалеченост и економската исплатливост, под еднакви услови и без дискриминација, со обезбедена сигурност на поштенските пратки и со обврска за вршење на дејноста без прекин (освен во случај на виша сила).

Слично, Законот за телекомуникации (“Службен весник на РМ” бр. 33/96; 17/98; 22/98; 28/00; 04/02 и 37/04) предвидува обврска за пружање на универзална услуга, дефинирана како пакет на телекомуникациски услуги со определен квалитет. Услугите треба да им бидат достапни на сите корисници на јавните телекомуникациски услуги во Република Македонија, без оглед на нивната географска локација, по разумни и недискриминаторски цени, базирани на трошоците. Во случај корисникот да не добие непречена, ефикасна и редовна услуга од јавниот телекомуникациски оператор или давателот на јавната телекомуникациска услуга, има право на соодветен надоместок за секој недостаток во квалитетот на добиената услуга. Прописите со кои се регулира вршењето на телекомуникациските услуги и постапката за надомест ги донесува Министерот за транспорт и врски, а ги применува Управата за телекомуникации. Исто така, дури и постоечкиот Закон за телекомуникации пропишува дека јавниот телекомуникациски оператор не смее да го одбие барањето на друг оператор за меѓусебно поврзување (интерконекција), доколку поврзувањето е технички можно, а со новиот Закон за електронски комуникации кој е во постапка на донесување правото на пристап кон мрежата и меѓусебното поврзување на операторите подетално се регулира. Општите услови за меѓусебно поврзување на јавни телекомуникациски мрежи ги утврдува Министерството за транспорт и врски, а можните проблеми и несогласувања помеѓу операторите е предвидено да ги решава Управата за телекомуникации.

Според Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97; 40/99; 98/00; 94/02 и 38/03), правните и физички лица кои вршат дејност од јавен интерес во оваа област се должни дејноста да ја вршат постојано и квалитетно. Производителите и испорачателите на енергија се должни на корисниците да им обезбедат енергија во согласност со енергетскиот биланс, меѓусебните договори и општите услови за испорака на соодветниот вид енергија, како и да обезбедат непречено и безбедно функционирање на целиот енергетски систем. Евентуалните нужни прекини и постапката за таквите прекини се детално утврдени и уредени со законот. Со Законот за енергетика е пропишана и обврската на правните лица што стопанисуваат со енергетските системи за пренос, транспорт и дистрибуција на енергија, со слободните капацитети да вршат услуги на заинтересирани лица, врз основа на договор. При непочитување на обврската и евентуални спорови, надлежна е Регулаторната Комисија за енергетика која ги пропишува правилата за приклучување на енергетските мрежи.

Ј. П “Македонска радиодифузија”, согласно Законот за негово основање (“Службен весник на РМ” бр. 06/98 и 98/00) е должно преку свои мрежи и без надомест да врши пренос и емитување на радио и телевизиските програми на Ј.П “Македонска радио-телевизија”, како и на јавните радиодифузни претпријатија основани на локално ниво., Исто така, јавното претпријатие за радиодифузија е должно да врши пренос и емитување на програмите на други трговски радиодифузни друштва на кои им е доделена концесија за вршење на дејноста на национално ниво, со наплаќање на определен надомест. Според Законот за комунални дејности (“Службен весник на РМ” бр.45/97; 23/99; 45/02 и 16/04), јавните претпријатија се должни да обезбедат трајно и квалитетно вршење на комуналните дејности, како и одржување на објектите и опремата на комуналната инфраструктура во функционална состојба. Законот за управување со отпадот пропишува обврска претпријатијата од оваа област да ги обезбедуваат услугите врз принципите на: недискриминација, постојаност на услугата,

квалитет и ефикасност, транспарентност, економски прифатлива цена и целосно покривање на областа на обезбедување на услугата.

Понатаму, дел од обврските за носителите на ексклузивни или посебни права се однесуваат на осигурување на безбедност и постојана функционалност на системите со кои се обезбедуваат услугите. На пример, обезбедувањето на редовно, непречено и безбедно одвивање на железничкиот, патниот и воздушниот сообраќај подразбираат низа специфични обврски за носителите на дејностите. Ј. П “Македонски железници” кое што е овластено за вршење на железничкиот сообраќај и за изградба, реконструкција, ремонт, одржување и заштита на железничката инфраструктура е должно да обезбеди непречен, редовен и безбеден железнички сообраќај. Таква обврска Ј.П “Македонски железници” може да има и во случај на вонредни околности, односно Законот за железници, член 128 (“Службен весник на РМ” бр. 9/98) предвидува можност на Ј.П да му биде наложено да врши превоз во вонредна состојба, со обврска за покривање на трошоците од страна на тој што ја прогласил вонредната состојба. Обврска за обезбедување редовен, непречен и безбеден сообраќај имаат и претпријатијата овластени за вршење на дејности од патниот сообраќај, како што се Ј.П “Македонија пат” и претпријатијата со концесии за изградба и користење на автопат или користење на делови од автопат или јавен пат. Ј.П за аеродромски услуги “Македонија” Скопје задолжено за стопанисување со аеродромите Скопје и Охрид, мора да обезбеди услови за непречена и безбедна цивилна пловидба, согласно со законските прописи во таа област.

7. Дали регулаторните и комерцијалните функции им се доделени на органи кои се меѓусебно независни?

Регулаторните и комерцијалните функции по правило се доверени на меѓусебно независни тела.

Во областа на енергетиката регулаторната функција ја врши Регулаторната комисија за енергетика, а во областа на радиодифузната дејност Советот за радиодифузија, како самостојни државни органи.

Во областа на телекомуникациите регулаторната функција ја врши Управата за телекомуникации, како орган на државната управа, во состав на Министерството за транспорт и врски. Со новиот Закон за електронски комуникации, кој е во постапка на донесување и се очекува да биде донесен во првиот квартал на 2005 година, се предлага оваа Управа да се трансформира во независно регулаторно тело, надвор од извршната власт, како самостоен државен орган.

Во областа на цивилната воздушна пловидба, регулаторната функција ја врши Управата за цивилна воздушна пловидба, во состав на Министерството за транспорт и врски.

Надзор над работата на Ј. П “Македонски железници” и Ј.П за поштенски сообраќај “Македонска пошта” врши Министерството за транспорт и врски.

Надзор над работата на Ј. П “Македонски шуми” и Ј. В. П “Водостопанство на Македонија” врши Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Во областа на комуналните дејности не постојат посебни регулаторни тела, а надзорот над примената на законот за комунални дејности го врши Министерството за транспорт и врски, додека инспекциски надзор над субјектите од комуналната дејност вршат Државниот комунален инспекторат како орган на Министерството за транспорт и врски и комунални инспектори на општинско ниво.

8. Кои се постојните државни монополи?

Постојни државни монополи се:

- АД “Електростопанство на Македонија” – Скопје за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија, во државна споственост;

- АД “МЕПСО” за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем, во државна сопственост;

Овие две друштва произлегоа со поделба на Акционерското друштво “Електростопанство на Македонија” за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија во државна сопственост (АД “ЕСМ”), кому што му беа доделени ексклузивни права за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија. Постапката за раздвојување на АД “ЕСМ” заврши заклучно со 31.12.2004 година. Со формирањето на двете нови друштва се создадоа услови за либерализација на пристапот на мрежите за пренос на електрична енергија, а со комплетната приватизација на електроенергетскиот сектор што е планирано да се реализира до крајот на 2006 година, ќе се овозможи развој на конкуренцијата во овој сектор;

- Ј.П за поштенски сообраќај “Македонска пошта” како основен поштенски оператор, врши резервирани поштенски услуги кои опфаќаат прием, сортирање, пренос и достава на поштенски пратки, вклучувајќи ја и директната пошта, како во домашниот така и во меѓународниот поштенски сообраќај, под услов овие пратки да тежат до 350 грама. За останатите поштенски услуги пазарот е отворен за конкуренција и

- Ј.П “Македонски железници” -Ова претпријатие има ексклузивно право врз основа на закон да ги врши железничкиот сообраќај, изградбата, реконструкцијата, ремонтот, одржувањето и заштитата на железничката инфраструктура како дејности од јавен интерес. Железничката инфраструктура може да се користи и од други правни и физички лица под услови и начин утврдени со законот и со меѓународни договори. Железничката инфраструктура и возните средства на македонски железници се сопственост на Република Македонија, а железничката инфраструктура е добро во општа употреба и на неа не може да се стекнуваат имотни права.

Во постапка е изработка на нов закон усогласен со законодавството на ЕУ од оваа област. Се планира железничката инфраструктура и понатаму да остане во сопственост на државата, а во вршењето на дејностите поврзани со Македонски железници да се создадат услови за приватизација и конкурентски односи. Со овој Закон Македонски железници ќе биде поделена и ќе бидат основани две претпријатија и тоа:

- Јавно претпријатие за железничка инфраструктура;
- Јавно претпријатие за транспорт кое ќе биде трансформирано во Акционерско друштво во државна сопственост и ќе биде приватизирано.